

२०८०/८१ को चौथो त्रैमासिक तथा बार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठी प्रतिवेदन

मिति : २०८१/०४/०८-९ र २०८१/०४/१०-११ गते

स्थान : कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्रको सभाहल, खजुरा, बाँके र
होटेल एसियन, वुटवल।

१.पृष्ठभूमी	4
२. उद्देश्य (Objectives).....	4
४. उपलब्धि (Outcomes)	5
५. कृषि विकास निर्देशनालय तथा पशुपन्छी विकास निर्देशनालयबाट प्रस्तुत विवरण	6
५.१ सञ्चालित कार्यक्रममा लाभान्वित कृषक घरधुरी, लैङ्गिक सहभागिता तथा समावेशिकरण	6
५.२ जनशक्ति विवरण)संगठन संरचना अनुसार(.....	9
५.३ विनियोजित बजेट तथा खर्च विवरण	10
५.४ पुशपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरुको प्रगति विवरण.....	13
५.५ बेरुजु फछ्यौट स्थिति	14
५.६ राजस्व संकलन.....	17
५.७ कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरुको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्य कार्यक्रमहरुको उपलब्धी	18
५.७.१ बाली वस्तु विशेष सघन व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. ७, ब.व.बुं. नं.२२).....	18
५.७.२ सिंचाइ सहित कृषि विकास कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. ९, ब.व.बुं. नं.२४)	20
५.७.३ माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. १०, ब.व.बुं. नं.२५)	21
५.७.४ वीउ उत्पादन कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. १५, ब.व.बुं. नं.२६).....	21
५.७.५ मुल्य अभिवृद्धिका लागि साना कृषि उद्योग सहयोग कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. ११, ब.व.बुं. नं.२७).....	22
५.७.६ लक्षित समुदाय विशेष आयआर्जन कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. २१, ब.व.बुं. नं.३६)	23
५.७.७ ठुला सिंचाइ आयोजनाहरुको कमाण्ड क्षेत्रमा बाली सघनता वृद्धि कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. ९, ब.व.बुं. नं.२४).....	23
५.७.८ स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा करार खेती कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. -, ब.व.बुं. नं.३९).....	24
५.७.९ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. -, ब.व.बुं. नं.३९).....	25
५.७.१० वीउ आलु वितरण कार्यक्रम	25
५.७.११ व्लक विकास कार्यक्रम	26

५.७.१२ फलफुल बिरुवा वितरण कार्यक्रम.....	27
५.७.१३ फलफुल बगैँचा सुदृढीकरण कार्यक्रम.....	28
५.७.१४ कृषक स्तर तालिम कार्यक्रम.....	28
५.७.१५ कर्मचारी स्तर तालिम कार्यक्रम.....	30
५.७.१६ कृषि औजार उपकरण वितरण.....	30
५.७.१७ माटो परिक्षण शिविर कार्यक्रम.....	32
६. कृषि अनुसन्धान निर्देशनालयबाट प्रस्तुत विवरण.....	36
६.१ हालै गरिएका अनुसन्धानका मुख्य उपलब्धीहरू.....	36
७. कृषि सामाग्री कम्पनी लि. र साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेसन लि. प्रादेशिक कार्यालयबाट प्रस्तुत विवरण.....	36
८. प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, प्रदेश समन्वय एकाइबाट प्रस्तुत विवरण.....	37
९. नवीन अनुकरणीय कार्यहरू.....	38
१०. पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयबाट तथा मातहतका कार्यालयहरूको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्य कार्यक्रमहरूको उपलब्धी.....	40
१०.१ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट सञ्चालन हुने अन्य सेवा तथा कार्यक्रमहरूको उपलब्धी विवरण.....	49
१०.२ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट विभिन्न कार्यक्रमहरू मार्फत बनेका भौतिक पूर्वाधार निर्माण/सुधार तथा वितरण भएका औजार उपकरणहरूको विवरण.....	58
१०.३ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूमा भएका समस्याहरू.....	63
११. सुझाव तथा निर्देशनहरू.....	68
१२. श्रीमान सचिवबाट भएका निर्देशनहरू.....	69
१३. निष्कर्ष (Conclusion).....	70

१. पृष्ठभूमि

“समृद्ध लुम्बिनी, आत्मनिर्भर प्रदेश” बनाउने आकांक्षालाई अङ्गीकार गर्दै यस मन्त्रालयले समग्र कृषि क्षेत्रको वैज्ञानिक व्यवस्थापन, विकास, प्रसार तथा प्रवर्द्धन गरी आर्थिक वृद्धि गर्ने लक्ष्य लिएको छ। तराई, भित्री मधेश, मध्यपहाड तथा उच्च पहाड भूधरातलीय अवस्थिति रहेको प्रदेशको झण्डै एक तिहाइ क्षेत्रफल कृषि उत्पादनको लागि उपयुक्त रहेको छ । खेतीयोग्य भूमिको वैज्ञानिक व्यवस्थापन, माटोको उर्वराशक्ति व्यवस्थापन, जलवायु मैत्री प्रविधिको अवलम्बन गरी समग्र कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत कृषि उद्योग विकास गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता रहेको छ । प्रदेशले आफ्नो प्रथम आवधिक योजनाको अन्त्यसम्ममा कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरी आत्मनिर्भर बनाउने तथा निर्यातमूलक अवस्थामा पुऱ्याउने सोच अनुरूप नै यस क्षेत्रलाई विशेष प्राथमिकतामा राखिएको छ। कृषि उत्पादन प्रणालीलाई प्रविधि मैत्री बनाई कृषिको आधुनिकीकरण, व्यवसायिकरण तथा यान्त्रिकीकरणको माध्यम द्वारा कृषि क्षेत्रको कूल ग्राहस्थ उत्पादन वृद्धि गर्नु आजको आवश्यकता रहेको छ ।

एक उच्च पहाड, पाँच मध्यपहाड तथा छ तराईका जिल्ला रहेको लुम्बिनी प्रदेश अन्तरगत कुल १०९ स्थानीय तह रहेका छन् । यस प्रदेशको ३.१ प्रतिशत भूभाग उच्च हिमाल, ९.१ प्रतिशत भूभाग उच्च पहाड, ३२.२ प्रतिशत मध्य पहाड, २७.९ प्रतिशत भूभाग तराई क्षेत्रमा रहेको छ । समग्र प्रदेशको कुल क्षेत्रफल २२२८८०० हे. रहेकोमा राष्ट्रिय निकुञ्ज र संरक्षण क्षेत्रहरू बाहेक यस प्रदेशको क्षेत्रफल १७८९३२५ हे. क्षेत्रफल मध्ये खेतीयोग्य क्षेत्रफल ६७९६१३ हे. (३७.९८%), कुल खेतीयोग्य क्षेत्रफल ६७९६१३ हे. मध्ये खेती गरिएको क्षेत्रफल ५३५३५१ हे. (७९%) र कुल खेती गरिएको क्षेत्रफल ५३५३५१ हे. मध्ये सिंचित क्षेत्रफल २४५५४१ हे. (४५.९%) रहेको छ ।

२. उद्देश्य (Objectives)

१. आ.व. २०८०/८१ को चौथो त्रैमासिक तथा बार्षिक अवधिमा सम्पन्न कार्यक्रमहरूको बजेट खर्च र उपलब्धिको समीक्षा गर्ने ।
२. कार्यक्रम सञ्चालनको क्रममा आईपरेका समस्याहरू र समाधानका लागि भएका प्रयासहरूको बारेमा जानकारी लिने ।
३. कार्यालयहरूबाट सम्पादन भएका राम्रा नवीन अनुकरणीय कार्यहरू एक अर्का बीच हस्तान्तरण गर्ने ।

३. पद्धति (Methodology)

कृषि विकास निर्देशनालयको चालु आ.व. २०८०/८१ को स्वीकृत बार्षिक कार्यक्रम अनुसार चौथो त्रैमासिक तथा बार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठी कार्यक्रम मिति २०८१/०४/०८ र ९ गतेका दिन कृषि विकास निर्देशनालय, बुटवलको आयोजनामा सञ्चालन भएको थियो । उक्त प्रगति समीक्षा गोष्ठी कृषि विकास

निर्देशनालयका श्रीमान महानिर्देशक यामनारायण देवकोटाको अध्यक्षता, कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालयका श्रीमान सचिव डा. नम्रता सिंहको प्रमुख आतिथ्यता र कृषि तथा पशुपन्छीविकास मन्त्रालय, कृषि विकास महाशाखा सहसचिव सहसचिव डा. रामकृष्ण श्रेष्ठको विशिष्ट आतिथ्यतामा सम्पन्न गरिएको थियो ।

दुई दिन सम्म सञ्चालित वार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठीमा कृषि विकास निर्देशनालयका कृषि प्रसार निर्देशक राम प्रसाद पाण्डे, वरिष्ठ कृषि अर्थ विज्ञ हरिप्रसाद पण्डित, कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, खजुरा, बाँकेका प्रमुख डा. समीद अहमद, कोसेवाली अनुसन्धान कार्यक्रम खजुरा बाँकेका प्रमुख अनिल पोखेल, कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालयका महाशाखा प्रमुखहरू, जिल्ला स्थित कृषि ज्ञान केन्द्र, एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, तालिम केन्द्र, प्रयोगशालाका प्रमुख एवं प्रतिनिधि, संघीय कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधि, कृषि सामाग्री कम्पनी लि, साल्ट ट्रेडिङ भैरहवाका प्रमुखहरू, संघ संस्था, कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय र कृषि विकास निर्देशनालयका अधिकृत कर्मचारीहरू लगायत १०२ जनाको उपस्थिति रहेको थियो ।

यसै गरी पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयको चालु आ.व. २०८०/८१ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार चौथो त्रैमासिक तथा वार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठी कार्यक्रम मिति २०८१/०४/१० र ११ गतेका दिन पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, बुटवलको आयोजनामा सञ्चालन भएको थियो । उक्त प्रगति समीक्षा गोष्ठी पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयका निमित्त महानिर्देशक श्री प्रवेश सिंह कुवरको अध्यक्षता, कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालयका श्रीमान सचिव डा. नम्रता सिंहको प्रमुख आतिथ्यता र कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, पशुपन्छी विकास महाशाखा उपसचिव जिवराज पौडेलको विशिष्ट आतिथ्यतामा र कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालयका महाशाखा प्रमुखहरू, जिल्ला स्थित कृषि ज्ञान केन्द्र, एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, तालिम केन्द्र, प्रयोगशालाका प्रमुख एवं प्रतिनिधिको उपस्थितीमा सम्पन्न गरिएको थियो ।

४. उपलब्धि (Outcomes)

आ.व. २०८०/०८१ चौथो त्रैमासिक तथा वार्षिक प्रगति समीक्षाको पहिलो सत्रमा कृषि विकास निर्देशनालय, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, नेपालगञ्ज, कृषि सामाग्री कम्पनी लि. भैरहवा, साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेसन भैरहवा, कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, खजुरा, प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना एकाइ, रुपन्देही, प्लान्ट क्वारेन्टाइन, नेपालगञ्ज, रीड परियोजना, बुटवल, USAID-Agricultural input, नेपालगञ्ज गरी ९ वटा र प्राविधिक सत्रमा निर्देशनालय मातहत र एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय गरी १७ वटा (कुल जम्मा २६ वटा प्रस्तुतीकरण भएको थियो । यससँगै गरी पशुपन्छी विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट १६ वटा प्रस्तुतिकरण भएको थियो ।

५. कृषि विकास निर्देशनालय तथा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयबाट प्रस्तुत विवरण

प्रस्तुत कार्यपत्रमा लुम्बिनी प्रदेशमा भएको कृषिको चिनारी, आ.व. २०८०/०८१ को चौथो त्रैमासिक तथा वार्षिक अवधिमा निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूको लक्ष्य बमोजिम भएको प्रगति, कुल विनियोजित बजेट, वित्तिय र भारित प्रगति, बालीहरूको आ.व. ०७९/८० र ०८०/८१ को तुलनात्मक उत्पादन स्थिति, जनशक्ति विवरण, कार्यक्रमबाट लाभान्वित कृषक घरधुरी सङ्ख्या, क्षमता अभिवृद्धि तालिममा सहभागी कर्मचारी/ कृषकहरूको सङ्ख्या, कृषक सम्मान कार्यक्रमबाट सम्मानित कृषकहरूको सङ्ख्या, राजस्व सङ्कलन, बेरुजु फछ्यौटको अवस्था, निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट भएका नवीन तथा अनुकरणीय कार्यहरू र नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्यमा परेका कार्यक्रमहरूको मुख्य मुख्य उपलब्धीहरूको विषयमा निर्देशनालयका वरिष्ठ कृषि अर्थ विज्ञ हरिप्रसाद पण्डितबाट प्रस्तुत भएको थियो । प्रस्तुतीकरणमा समावेश मुख्य मुख्य विषयहरू तल उल्लेख गरिएको छ।

५.१ सञ्चालित कार्यक्रममा लाभान्वित कृषक घरधुरी, लैङ्गिक सहभागिता तथा समावेशिकरण

कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट सञ्चालित विभिन्न कार्यक्रमहरूबाट कुल ७८ हजार ६ सय ४९ कृषक घरधुरी प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् । जस मध्ये ५१.५ प्रतिशत महिला कृषकहरूको सहभागिता रहेको छ । त्यसैगरी समावेशिताका आधारमा १०.१ प्रतिशत दलित, २५.२ प्रतिशत जनजाति, १७.९ प्रतिशत मधेसी, ०.२ प्रतिशत अपाङ्ग र ४६.६ प्रतिशत अन्य समुदायको सहभागिता रहेको थियो । यसैगरी पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट सञ्चालित विभिन्न कार्यक्रमहरूबाट कुल ५७ हजार ५ सय १४ कृषक प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् ।

तालिका नं. १ कृषि विकास निर्देशनालय मातहतका कार्यालयबाट, संचालित कार्यक्रममा लाभान्वित कृषक संख्या एवं लैङ्गिक सहभागिता

कार्यविवरण	कृ. वि. नि., बुटवल	कृ.ज्ञा.के.नवलपरासी	कृ.ज्ञा.के.रूपन्देही	कृ.ज्ञा.के.कपिलवस्तु	कृ.ज्ञा.के.पाल्पा	कृ.ज्ञा.के.गुल्मी	कृ.ज्ञा.के.अर्घाखाँची	कृ.ज्ञा.के.रोल्पा	कृ.ज्ञा.के.दाङ	कृ.ज्ञा.के.बाँके	ए.कृ.प.वि.का.प्यूठान	ए.कृ.प.वि.का.रुकुम	ए.कृ.प.वि.का.बर्दिया	कृ.व्य.प्र.स.ता. केन्द्र, सुनसरी	बी. वि. प्र., भैरहवा	बी. वि. प्र., खजुरा	बा.सं.प्र., खजुरा	मा.म.प. प्र., खजुरा	जम्मा	प्रतिशत
कार्यक्रमबाट कुल लाभान्वित कृषक घरघुरी	४००	३९७२	२९१५	५०५१	४३८१	५२०७	७१५०	२४१९	३२२५	१०६८४	३३८७	४५४३	१२९८४	१७१	२७८८	२०७२	७६८	६५३२	७८६४९	
महिला	१४२	२०५४	१७०९	२०१९	२५१७	२६१३	३४५१	१८८२	१९७६	६५०४	२०७९	२६५०	६७८९	४८	६८४	६२५	४६०	२२८५	४०४८७	५१.५
पुरुष	२५८	१९१८	१२०६	३०३२	१८६४	२५९४	३६९९	५३७	१२४९	४१८०	१३०८	१८९३	६१९५	१२३	२१०४	१४४७	३०८	४२४७	३८१६२	४८.५
जम्मा	४००	३९७२	२९१५	५०५१	४३८१	५२०७	७१५०	२४१९	३२२५	१०६८४	३३८७	४५४३	१२९८४	१७१	२७८८	२०७२	७६८	६५३२	७८६४९	१००
दलित	४२	७६	७१	४४३	४०७	११४५	११०४	२१८	६९	९०८	११८१	८५३	३१	५	१९	७६	२५	६३८	७९५८	१०.१
जनजाती	७३	११९४	३१३	११६९	१७५१	१२२८	१४३४	१६०९	१२९६	२३४४	१२४८	१८७३	४५०	४३	५९०	८९८	११३	२१८८	१९८१४	२५.२
मधेसी	६७	२४२८	७९२	२१८४	०	२८	१	०	३८	४३०६	०	१८१७	१४	८	८१४	३८३	३७०	७९६	१४०४६	१७.९
अपाङ्ग	१	६	०	७	०	१६७	०	०	५	५	०	०	०	०	०	०	०	०	१९१	०.२
अन्य	२१७	२६८	१०९२	१२४८	२२२३	२६३९	४६११	५९२	१८१७	३१२१	९५८	०	१२४८९	११५	१३६५	७१५	२६०	२९१०	३६६४०	४६.६
जम्मा	४००	३९७२	२९१५	५०५१	४३८१	५२०७	७१५०	२४१९	३२२५	१०६८४	३३८७	४५४३	१२९८४	१७१	२७८८	२०७२	७६८	६५३२	७८६४९	१००

तालिका नं. २ पशुपन्ध्री तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय मातहतका कार्यालयबाट संचालित कार्यक्रममा लाभान्वित कृषक संख्या

सि. नं.	जिल्ला	सहकारी	कृषक	निजि डेरी	कृषक	समुह	कृषक	समिति	कृषक	निजि कृषक	फर्म
१	गुल्मी	२	३००	१	१	१०	३००	१	१	२७	८
२	बाँके	२६	१२६५	२७	२७	४	८०			५८२२	९४३
३	रोल्पा	२	४५	१	६५	५	१०६	३	१७१	२७	३
४	बर्दिया	७	४४७९	३	४४६	१	१६८	२	२	१०५१६	७
५	पाल्पा	२७	२५७५	६	२५०	५	१४०	२	२५९	११०९६	५
६	रुकुम	७	२७२	०	०	२२	३५२	४	२१३	३५९४	११२
७	दाङ	१३	१२३५	०	०	६	१४७	१	६८	२९	२७
८	परासी	९	३१९५	९	४२१	६	२०५	१	५०	३४	०
९	प्यूठान	२	३६५	०	०	२	५०	३	१७०	१	१
१०	रूपन्देही	२५	३६५०	५	६४२	५	१२०	१	१५०	२५	६२
११	अर्घाखाँची	७	१०५४	२७	१२१	६	२२७	०	०	३	९
१२	कपिलवस्तु	४	१५५०	५	१२६०	४	११०	१	९	२४	२३
	जम्मा	१३१	१९९८५	८४	३२३३	७६	२००५	१९	१०९३	३११९८	१२००

५.२ जनशक्ति विवरण (संगठन संरचना अनुसार)

प्रस्तुत विवरण अनुसार कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूमा रहेको कुल स्वीकृत दरबन्दी सङ्ख्या २३० मध्ये १३९ (६०.४%) पदपूर्ति रहेको र ९१ (३९.६%) रिक्त दरबन्दी रहेको छ। यसैगरी पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय मातहतका कार्यालयहरूमा रहेको कुल स्वीकृत दरबन्दी संख्या १७३ मध्ये १२० (६९.३६%) पदपूर्ति रहेको र ५३ (३०.६३%) रिक्त दरबन्दी रहेको छ।

तालिका नं. ३, कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूको जनशक्ति विवरण

सि.न.	कार्यालयको नाम	दरबन्दी	पदपूर्ति	रिक्त
१	कृषि विकास निर्देशनालय	३८	२१	१७
२	कृषि ज्ञान केन्द्र, नवलपरासी (.प.सु.ब)	१७	१२	५
३	कृषि ज्ञान केन्द्र, रुपन्देही	९	६	३
४	कृषि ज्ञान केन्द्र, कपिलवस्तु	१६	१३	३
५	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा	१५	७	८
६	कृषि ज्ञान केन्द्र, गुल्मी	१५	७	८
७	कृषि ज्ञान केन्द्र, अर्घाखाँची	१५	१०	५
८	कृषि ज्ञान केन्द्र, रोल्पा	१५	६	९
९	कृषि ज्ञान केन्द्र, दांग	१६	१२	४
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र, बाँके	१७	११	६
१४	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, खजुरा	१६	११	५
१५	बाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा	८	६	२
१६	बीउ विजन प्रयोगशाला, भैरहवा	११	७	४
१७	बीउ विजन प्रयोगशाला, खजुरा	११	६	५
१८	माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला, खजुरा	११	४	७
जम्मा		२३०	१३९	९१

तालिका नं. ४, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरुको जनशक्ति विवरण

क्र.स.	कार्यालय	दरवन्दी	पदपूर्ति	रिक्त
१	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रुपन्देही	१५	१०	५
२	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, पाल्पा	१२	७	५
३	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, कपिलवस्तु	१५	९	६
४	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, दाङ्ग	१४	१०	४
५	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, बाँके	१४	८	६
६	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रोल्पा	१०	७	३
७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, नवलपरासी	१०	६	४
८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, गुल्मी	१०	६	४
९	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, अर्घाखाची	१०	७	३
१०	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, बर्दिया	११	७	४
११	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, प्युठान	८	८	१
१२	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, रुकुम	७	७	२
१३	कुखुरा विकास फार्म, खजुरा, बाँके	१०	८	२
१४	मत्स्य विकास केन्द्र, संशेरगंज, बाँके	११	९	२
१५	पशु सेवा तालिम केन्द्र, नेपालगंज, बाँके	१२	९	३
१६	पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, नवलपरासी	४	२	२
	जम्मा	१७३	१२०	५६

५.३ विनियोजित बजेट तथा खर्च विवरण

प्रस्तुत विवरण अनुसार कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयको कुल वार्षिक विनियोजित बजेट रकम रु ६७ करोड २३ लाख १ हजार रहेको थियो । उक्त विनियोजित बजेटमा रकम रु ४४ करोड १२ लाख ७८ हजार खर्च भएको थियो । जसमा वार्षिक विनियोजित बजेटको तुलनामा ६५.६४ प्रतिशत वित्तीय प्रगति र एकमुष्ट भारत प्रगति ८६.४. प्रतिशत रहेको छ । पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयको कुल वार्षिक

विनियोजित बजेट रकम रु ९८ करोड ३९ लाख १३ हजार रहेको थियो जसमा रकम रु ७० करोड ७९ लाख ६ हजार खर्च भएको थियो। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतको कार्यालयको कुल भारित प्रगति ८४.२४ प्रतिशत र वित्तिय प्रगति ७१.९५ प्रतिशत रहेको छ।

समग्रमा कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय तथा मातहतका कार्यालयको सुरुको वार्षिक विनियोजित बजेट रकम रु १ अर्ब ९५ करोड ९२ लाख ५० हजार रहेको थियो। उक्त बजेटको तुलनामा रकम रु १ अर्ब २२ करोड ५४ लाख १८ हजार (६२.५५%) खर्च भएको छ। यसैगरी खुद बजेट रकम रु १ अर्ब ९० करोड ८४ लाख ३१ हजारको तुलनामा ६४.२१ % रकम खर्च भएको छ।

तालिका नं ५ कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय र मातहतका कार्यालयको चालु आ.व २०८०/८१ को वार्षिक विनियोजित बजेट तथा खर्च विवरण (रु हजारमा)

खुद बजेट र खर्च													
क्र. स.	मन्त्रालय/निकाय	बजेट				खर्च				खर्च प्रतिशत			
		चालु	पुँजीगत	वित्तीय	जम्मा	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	जम्मा	चालु	पुँजीगत	वित्तीय	जम्मा
१	कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय	१७२८१८६	१८०२४५	०	१९०८४३१	११७१२९४	५४१२४	०	१२२५४१८	६७.७८	३०.०३		६४.२१
	सुरु बजेट र खर्च												
	कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय	१,७७,१४,५५	१८,७७,९५	०	१,९५,९२,५०	१,१७,१२,९४	५,४१,२४	०	१,२२,५४,१८	६६.१२	२८.८२		६२.५५

तालिका नं. ६, कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरुको चालु आ.व. २०८०/०८१ को वार्षिक विनियोजित बजेट तथा खर्च विवरण (रु.हजारमा)

बजेट उपशीर्षक	वार्षिक विनियोजित बजेट			खर्च			खर्च प्रतिशत			भारित प्रगति प्रतिशत
	पुँजीगत	चालु	जम्मा	पुँजीगत	चालु	जम्मा	पुँजीगत	चालु	जम्मा	
साधारण कार्यक्रम	१६६००	२६९८९२	२८६४९२	११०७०	२०८८२२	२१९८९३	६६.६९	७७.३७	७६.७५	९२
कृषि उत्पादन, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा कार्यक्रम	०	२२९०९८	२२९०९८	०	१३६४१६	१३६४१६		५९.५४	५९.५४	८५

स्मार्ट कृषि गाँव कार्यक्रम	०	२६९३५	२६९३५	०	१६५२०	१६५२०		६१.३३	६१.३३	८०
कृषि तथा पशुपन्छी श्रोत तथा प्रविधि सेवा टेवा विस्तार कार्यक्रम	३८५०	७६८७५	८०७२५	१३९८	४४४०८	४५८०५	३६.३१	५७.७७	५६.७४	८२
कृषि क्षमता अभिवृद्धि तथा सीप विकास तालिम	०	९३५१	९३५१	०	७५६५	७५६५		८०.९	८०.९	९६
प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना	०	१३३००	१३३००	०	८०७८	८२६७		६०.७४	६२.१६	७१
कृषि विभाग संघ ससर्त कार्यक्रम	०	२६४००	२६४००	०	६८११	६८११		२५.८	२५.८	५७
जम्मा	२०४५०	६५१८५१	६७२३०१	१२४६८	४२८६२१	४४१२७८	६०.९७	६५.७५	६५.६४	८६.४

तालिका नं. ७, कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूको चालु आ.व. २०८०/०८१ को बार्षिक विनियोजित बजेट तथा खर्च विवरण (रु.हजारमा)

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	बार्षिक विनियोजित बजेट (रु. हजारमा)	बार्षिक खर्च रकम (रु. हजारमा)	खर्च प्रतिशत	एकमुष्ठ भारित प्रतिशत
१	कृषि विकास निर्देशनालय	४८८९०	२८८०८	५९	७८
२	कृषि ज्ञान केन्द्र, नवलपरासी	५८३६१	४५११९	७७	९७
३	कृषि ज्ञान केन्द्र, रुपन्देही	७२६३४	३९८६५	५५	८०
४	कृषि ज्ञान केन्द्र, कपिलवस्तु	५८६४०	३८५२२	६६	७९
५	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा	४१९३४	२८८७७	६९	८३
६	कृषि ज्ञान केन्द्र, गुल्मी	६६२२०	४७६३६	७२	९६
७	कृषि ज्ञान केन्द्र, अर्घाखाँची	४७०४१	३२३२३	६९	९४

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	बार्षिक विनियोजित बजेट (रु. हजारमा)	बार्षिक खर्च रकम (रु. हजारमा)	खर्च प्रतिशत	एकमुष्ठ भारित प्रतिशत
८	कृषि ज्ञान केन्द्र, रोल्पा	४६३७३	२४८७७	५४	७३
९	कृषि ज्ञान केन्द्र, दाङ	५७३८३	३२८०२	५७	७६
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र, बाँके	८७२३३	५४१७८	६२	९२
१४	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, खजुरा	२६३७१	२०५४८	७८	९८
१५	बाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा	१२७४८	१०१०९	७९	९२
१६	बीउ विजन प्रयोगशाला, भैरहवा	१९९२९	१६५६५	८३	९५
१७	बीउ विजन प्रयोगशाला, खजुरा	१४४३९	१०४३१	७२	८५
१८	माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला	१४१०५	१०६१९	७५	८७
जम्मा		६७२३०१	४४१२७८	६५.६	८६.४

५.४ पुशापन्ध्री तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरुको प्रगति विवरण तालिका नं. ८ आ .व.२०८०/०८१ को विनियोजित बजेट तथा बार्षिक सम्मको खर्च विवरण (लाखमा.रु)

सिनं .	कार्यालयको नाम	जिल्ला	जम्मा वजेट	खर्च	भारित	वित्तिय
१	पशुपन्ध्री तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय	रुपन्देही	४५३.९६	२९३.३४	७५.९२	६४.६१
२	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	नवलपरासी	६३२.९०	४०८.९९	६५.६५	६४.६२
३	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	रुपन्देही	८३३.०४	६३२.६४	८१.११	७५.९४
४	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	कपिलवस्तु	५८२.६५	३४२.५५	६१.८८	५८.७९
५	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	पाल्पा	६४७.७५	५२८.४४	८५.५०	८१.४८
६	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ	गुल्मी	४७६.९८	३९०.०९	९२.५३	८१.७०

सिन .	कार्यालयको नाम	जिल्ला	जम्मा बजेट	खर्च	भारित	वित्तिय
	केन्द्र					
७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	अर्घाखाँची	६२४.८७	४०६.५४	७६१२.	६५.०६
८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	रोल्पा	५०८.०७	४४०.१६	९२.८५	८६.६३
९	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	दाङ	७०१.३४	४२३.६६	७४.८१	६०.४१
१०	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	वीके	९८८.११	७५९.९५	९१.४६	७६.९१
११	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय	बर्दिया	११२७.८८	७५९.५६	८९.६०	६७.३४
१२	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास	प्युठान	८०५.१९	५०४.६५	८०.०२	६२.६८
१३	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास	रुकुम	५४९.९५	४४३.७४	९५.५०	८०.६९
१४	पशु सेवा तालिम केन्द्र	वीके	२७०.९८	१९२.९९	७३.७५	७१.२२
१५	कुखुरा विकास फार्म	वीके	३४३.५३	३१८.०४	९९.९०	९२.५७
१६	मत्स्य विकास केन्द्र	वीके	१८१.९८	१५८.०१	९६.८०	८६.८३
१७	पशुरोग अन्वेषण प्रयोगशाला	नवलपरासी	१०९.९५	७५.७१	९८.६९	६८.८६
	जम्मा		९८३९.१३	७०७९.०६	८४.२४	७१.९५

५.५ बेरुजु फछ्यौट स्थिति

कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट अद्यावधिक विवरण अनुसार बार्षिक अवधि सम्म भएको कुल बेरुजु ९ करोड ८७ लाख ३४ हजार मध्ये १ करोड ९९ लाख ६० हजार (२०.२%) बेरुजु फछ्यौट भएको छ । पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय मातहतका कार्यालयहरूको कुल बेरुजु रकम ४ करोड ६० लाख ६६ हजार मध्ये ३७ लाख १९ हजार (८.०७४%) बेरुजु फछ्यौट भएको छ ।

तालिका नं. ९, कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूको वेरुजु फछ्यौटको स्थिति (रु. हजारमा)

क्र.सं.	जिल्लाको नाम	जम्मा लगत	जम्मा फछ्यौट	जम्मा बाँकी	फछ्यौट प्रतिशत	कैफियत
१	कृषि विकास निर्देशनालय	१००१४.२	५४१८.९	४५९५.३	५४.१	
२	कृषि ज्ञान केन्द्र, नवलपरासी	०.०	०.०	०.०		नभएको
३	कृषि ज्ञान केन्द्र, रुपन्देही	२३६५७.७	०.०	२३६५७.७	०.०	
४	कृषि ज्ञान केन्द्र, कपिलवस्तु	१३६५७.८	९२०८.८	४४४९.०	६७.४	
५	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा	१३१०.६	१२३.८	११८६.८	९.४	
६	कृषि ज्ञान केन्द्र, गुल्मी	५२३९.०	१२६०.०	३९७९.०	२४.१	
७	कृषि ज्ञान केन्द्र, अर्घाखाँची	८९९२.६	२१८९.०	६८०३.६	२४.३	
८	कृषि ज्ञान केन्द्र, रोल्पा	४८३३.५	१०६४.९	३७६८.५	२२.०	
९	कृषि ज्ञान केन्द्र, दाङ	१३९८.२	१५२.५	१२४५.८	१०.९	
१०	कृषि ज्ञान केन्द्र, बाँके	१५६४२.२	०.०	१५६४२.२	०.०	
११	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, खजुरा	११८०१.९	३७.५	११७६४.४	०.३	
१२	बाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा	१६६२.१	०.०	१६६२.१	०.०	
१३	वीउ विजन प्रयोगशाला, भैरहवा					नभएको
१४	वीउ विजन प्रयोगशाला, खजुरा	५२४.९	५०५.३	१९.६	९६.३	
१५	माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला, खजुरा					नभएको
जम्मा		९८७३४.७	१९९६०.७	७८७७४.०	२०.२	

तालिका नं. १०, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूको बेरजु फछ्यौटको स्थिति (रु. हजारमा)

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	जम्मा लगत	जम्मा फछ्यौट	जम्मा बाँकी	फछ्यौट प्रतिशत	कैफियत
१	पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, रुपन्देही	१६७४.००३	१२८.३८	१५४५.६२८	७.६७	
२	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, अर्घाखाँची	१७७६.५९५	०	१७७६.५९५	०	
३	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, बाँके	२९०७४.९४	२१२४.०३	२६९५०.९१	७.३१	
४	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रुपन्देही	३७७३.३९	९७५.८९	२७९७.५	२५.८६	
५	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, गुल्मी	११५८	०	११५८	०	
६	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, दाङ	१५७४.११	०	१५७४.११	०	
७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, पाल्पा	६५४	०	६५४	०	
८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, नवलपरासी	२४२९.७२	१९२.२	२२३७.५२	७.९१	
९	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, कपिलवस्तु	१३०.०२	०	१३०.०२	०	
१०	एकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, रुकुम	९२१	०	९२१	०	
११	एकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, प्यूठान	२९००.५७	२१६.१२	२६८४.४५	७.४५	
१२	एकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, बर्दिया	०	८३.१७	०		

जम्मा	४६०६६.३४१	३७१९.७७४	४१२७९.७२५	८.०७४	
-------	-----------	----------	-----------	-------	--

५.६ राजस्व संकलन

पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट आ.व २०८०/८१ मा विभिन्न शीर्षकबाट कुल जम्मा रकम रु १६४१५८६०.७५/- राजस्व संकलन भएको छ। कार्यालयहरूको हकमा कुखुरा विकास फर्मको सबैभन्दा बढी (रकम रु १०७०२१०९/-) र मत्स्य विकास फर्मले रकम रु ३३८२३९८.७५/- संकलन गरेको छ भने अन्य कार्यालयहरूको राजस्व संकलन विवरण तालिका नं १६ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ११ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूको आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा संकलन भएको राजस्व विवरण

सि. नं.	जिल्ला	जम्मा राजस्व रकम (.रु)
१	कुखुरा विकास फार्म, खजुरा, बाँके	१०७०२१०९
२	मत्स्य विकास केन्द्र, समशेरगञ्ज, बाँके	३३८२३९८.७५
३	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, वर्दिया	३५३१७०
४	पशु सेवा तालिम केन्द्र, नेपालगञ्ज, बाँके	३१३६१५
५	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, दाङ	२४६३८०
६	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रोल्पा	१४६१८०
७	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, बाँके	१२३३१०
८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, पाल्पा	३४५०६०
९	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, नवलपरासी	१०८८५०
१०	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, कपिलवस्तु	९७९२०
११	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, अर्घाखाँची	८७७६०
१२	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, गुल्मी	७२६४०
१३	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, प्यूठान	४८६१५
१४	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, रुकुम	३१२६५
१५	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रुपन्देही	३४६५८८

सि. नं.	जिल्ला	जम्मा राजस्व रकम (.रु)
१६	पशु रोग अन्वेषण प्रयोगशाला, नवलपरासी	१००००
	जम्मा	१६४१५८६०.७५

५.७ कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्य कार्यक्रमहरूको उपलब्धी

५.७.१ बाली वस्तु विशेष सघन व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. ७, ब.व.बुं. नं.२२)

१२ जिल्ला मध्ये १० जिल्लाका विभिन्न स्थानमा ९६८ हेक्टर क्षेत्रफलमा तोकिएको बालीवस्तु (आलु, मकै, तोरी, तरकारी, सुन्तलाजात फलफूल, मुसुरो, मसिनो धान र डाईडेन्सिटी स्याउ) मा कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको जसबाट ३३६६ कृषक घरधुरी प्रत्यक्ष कार्यक्रममा सहभागी भइ २१३ हे. थप क्षेत्र विस्तार भएको । विस्तृत विवरण तालिका नं १७ र १८ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं .१२ बाली वस्तु विशेष सघन व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम सञ्चालन भएको जिल्ला र बाली वस्तुको विवरण

सि.नं.	जिल्लाको नाम	बाली वस्तुको नाम	कार्यक्रम सञ्चालन भएको/नभएको ?	क्षेत्रफल (हेक्टर)		लाभान्वित घरपरिवार संख्या
				कार्यक्रम सञ्चालन भएको कुल क्षेत्रफल(हे.)	क्षेत्र विस्तार (हे.)	
१	नवलपरासी	आलु	भएको	२०	१७	६०
		मकै	भएको	५१	४६	२६१
२	रुपन्देही	तोरी	भएको	१६२	२०	४९३
		तरकारी	नभएको			
३	कपिलवस्तु	धान	भएको	२०२		४०५
		आँप	नभएको			
४	पाल्पा	सु.जात फलफूल	भएको	२५	१३	९७
		तरकारी	नभएको			
५	गुल्मी	तरकारी	भएको	१६	५	९०
		सु.जात फलफूल	भएको	२६	२६	१८०

सि.नं.	जिल्लाको नाम	बाली वस्तुको नाम	कार्यक्रम सञ्चालन भएको/नभएको ?	क्षेत्रफल (हेक्टर)		लाभान्वित घरपरिवार संख्या
				कार्यक्रम सञ्चालन भएको कुल क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्र विस्तार (हे.)	
६	अर्घाखाँची	सु.जात फलफुल	भएको	५०	१५	१६२
		तरकारी	नभएको			
७	रोल्पा	वर्षे आलु	नभएको			
		स्याउ	नभएको			
८	दाङ	तरकारी वाली	भएको	८०	१५	५५
		तोरी	नभएको			
९	बाँके	मसुरो	भएको	९३	१२	४९८
		आँप	नभएको			
१०	प्यूठान	तरकारी	नभएको			
		सु.जात फलफुल	नभएको			
११	रुकुम	हाईडेन्सेटी स्याउ	भएको		२.१२	५७
		वर्षे आलु	भएको	२५	१०	६२
१२	बर्दिया	तोरी	भएको	१३०	२०	६३०
		मसुरो	भएको	८८	१२	३१६
जम्मा				९६७.५	२१३.३	३३६६

तालिका नं १३ बाली वस्तु विशेष सघन व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम सञ्चालन भएको क्षेत्रफल, क्षेत्रविस्तार र लाभान्वित संख्याको विवरण

बालीको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टर)		लाभान्वित घरपरिवार संख्या
	कार्यक्रम सञ्चालन भएको कुल क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्र विस्तार (हे.)	
आलु	२०	१७	६०
मकै	५१	४६	२६१

बालीको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टर)		लाभान्वित घरपरिवार संख्या
	कार्यक्रम सञ्चालन भएको कुल क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्र विस्तार (हे.)	
तोरी	२९२	४०	११२३
धान	२०२		४०५
सुन्तलाजात फलफूल	१०१	५४.२	४३९
वर्षे आलु	२५	१०.०	६२
तरकारी	९६	२०.०	१४५
मसुरो	१८१	२४.०	८१४
हाईडेन्सेटी स्याउ	०.०	२.१	५७
जम्मा	९६८	२१३.३	३३६६

५.७.२ सिंचाइ सहित कृषि विकास कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. ९, ब.व.बुं. नं.२४)

कुलो निर्माण ९८, स्यालो ट्युब वेलपम्प/ सेट सिंचाइ ११३४, डिप बोरिङ्ग सिंचाइ १, सिमेन्टेड टङ्की सिंचाइ १२७ र अन्य सिंचाइ (थोपा सिंचाइ, पाइप सिंचाइ, मोटर) ३२८ गरी कुल १६८८ वटा सिंचाइ योजनाबाट थप १०४७ हेक्टरमा सिंचाइ सुविधा विस्तार गरिएको छ। जसमा ४७२१ कृषक घरपरिवार प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् ।

तालिका नं. १४ सिंचाई सहित कृषि विकास कार्यक्रमको विवरण

क्र.सं.	सिंचाइको किसिम	आयोजना संख्या	थप सिंचित क्षेत्रफल विस्तार (हे.)
१	कुलो निर्माण	९८	११३
२	स्यालो ट्युब वेल/पम्प सेट सिंचाइ	११३४	७०४
३	डिप बोरिङ्ग सिंचाइ	१	२
४	सिमेन्टेड टङ्की सिंचाइ	१२७	५८
५	अन्य सिंचाइ (थोपा सिंचाइ, पाइप सिंचाइ, मोटर)	३२८	१७०
जम्मा		१६८८	१०४७

५.७.३ माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. १०, ब.व.बुं. नं.२५)

माटो व्यवस्थापन कार्यक्रम अन्तरगत भकारो सुधार १०, भर्मी कम्पोस्ट मल उत्पादन, ३०५० केजी., ढैचा बीउ वितरण ३५३० केजी., कृषि चुन वितरण २४५. मेटन., र प्राङ्गारिक मल वितरण ८७. मेटन. गरिएको जसबाट २४९६ कृषक लाभान्वित भएका छन्।

तालिका नं. १५ माटो व्यवस्थापन कार्यक्रमको विवरण

क्र.सं.	सञ्चालित क्रियाकलाप	प्रगति विवरण	कैफियत
१	भकारो सुधार निर्माण (संख्या)	४९	
२	भर्मी कम्पोस्ट पिट निर्माण (संख्या)	९५	
३	भर्मी कम्पोस्ट मल उत्पादन परिमाण (के.जी)	३०५०	
४	माटो परिक्षण शिविर (संख्या)	१६	
५	माटो परिक्षण नमुना (संख्या)	२१७०	
६	ढैचा बीउ वितरण (के.जी)	३५३०	
७	ढैचा लगाएको क्षेत्रफल (हे.)	१२५	
८	कृषि चुन वितरण (के.जी.)	२४५००	
९	जैविक/ प्राङ्गारिक मल वितरण (के.जी.)	८७२५	
१०	मुड मास बीउ वितरण (के.जी.)	३७०	
११	तालिम (संख्या)	२१	

५.७.४ बीउ उत्पादन कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. १५, ब.व.बुं. नं.२६)

खाद्यान्न, तेलहन र दलहन वाली अन्तर्गत प्रजनन ४०, मूल ३५९ र प्रमाणित १२४ हेक्टर गरी कुल ५२२ हेक्टर क्षेत्रफलमा बीउ उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन भएको जसबाट ११४० जना रोजगारी सृजना भएको ।

तालिका नं. १६ बीउ उत्पादन कार्यक्रमको विवरण

क्र.सं.	बालीको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टर)				उत्पादन (मे.टन)	लाभान्वित घरधुरी संख्या	रोजगारी सृजना श्रमदिन	कैफियत
		प्रजनन	मूल	प्रमाणित	जम्मा क्षेत्रफल				

क्र.सं.	बालीको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टर)				उत्पादन (मे.टन)	लाभान्वित घरघुरी संख्या	रोजगारी सृजना श्रमदिन	कैफियत
		प्रजनन	मुल	प्रमाणित	जम्मा क्षेत्रफल				
१	धान	०	१४	१५	२९	५८	१०५	३५५	
२	मकै	१४	१९२	१३	२१९	५७	३५८	३१८	
३	गहुँ	२६	१३४	७८	२३८	७४२	६४९	३६३	
४	तोरी	०	१८	१९	३६	३४	८५	९७	
५	PDR-१४	०	२	०	२	४	१५	७	
जम्मा		४०	३५९	१२४	५२२	१४०९	१२१२	११४०	

५.७.५ मुल्य अभिवृद्धिका लागि साना कृषि उद्योग सहयोग कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. ११, ब.व.बुं. नं.२७)

प्रदेशका ६ जिल्लाका ७ वटा साना कृषि उद्योगहरूलाई प्रशोधन, प्याकेजिड सामग्री, पूर्वाधार निर्माण र प्रशोधन मेसिनमा सहयोग गरिएको छ । जसबाट मकैको पिठो, टमाटर केचअप तथा अचार, तोरीको तेल, बेसारको पाउडर, स्याउको ब्रान्डी लगायतका कृषि वस्तुको उत्पादन शुरु भइ ३८ जनालाई रोजगारी सृजना भएको ।

तालिका नं. १७ मुल्य अभिवृद्धिका लागि साना कृषि उद्योग सहयोग कार्यक्रमको विवरण

सि. नं.	जिल्ला	उद्योगको नाम	उद्योगबाट उत्पादित वस्तु र परिमाण		
			वस्तुको नाम	परिमाण के.जी/लि.	रोजगारी
१	नवलपरासी	नेपाल खाद्य प्रशोधन तथा प्याकेजिड उद्योग	मकैको पिठो (के.जी)	२४०००	५
२	गुल्मी	रुरु रेसुङ्गा कृषि फर्म	टमाटर केच अप तथा अचार (लि.)	३००	१३
३	अर्घाखाँची	साथी ब.उ.स.संस्था लि.	तोरीको तेल (लि.)	४५००	२
४	बाँके	सफल बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि. र ज्ञान दीयो बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	बेसारको पाउडर, तथा खाद्य प्रशोधन (के.जी)	४३००	१०
५	प्यूठान	ऐरावती बहुउद्देश्यीय साना किसान सहकारी संस्था लि.	बेसारको पाउडर, तथा खाद्य प्रशोधन (के.जी)	११०००	५
६	रुकुम	हिमाली जैविक कृषि बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लि.	स्याउको ब्रान्डी (लि.)	२०००	३
जम्मा				४६१००	३८

५.७.६ लक्षित समुदाय विशेष आयआर्जन कार्यक्रम कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. २१, ब.व.बुं. नं.३६)

प्रदेशका १० वटा जिल्लामा रहेका लक्षित समुदायहरू जस्तै पाशी, साहसी, कुम्हाल, पत्थरकट्टा, हरिजन, मल्लाह, कोरी, केवट, कुमाल, दलित, बोटे, मुक्तकम्लरी, जनजातिहरूलाई तरकारी बीउ, विषादी, प्लाष्टिक घर निर्माण, साना कृषि यन्त्र उपकरण, सिँचाइ पाइप जस्ता कृषिकलापहरूमा सहयोग गरी ५८ हेक्टर क्षेत्रफलमा खेती भइ तरकारी, खरबुजा, मकै, दलहन वालीको उत्पादन भएको जसबाट ५६६ कृषक घरधुरी प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका ।

तालिका नं. १८ लक्षित समुदाय विशेष आयआर्जन कार्यक्रमको विवरण

सि.नं.	जिल्ला	लक्षित समुदाय	क्षेत्रफल (हे.)	कृषक घरधुरी संख्या
१	नवलपरासी	पाशी, साहनी, कुम्हाल, पत्थरकट्टा, हरिजन	९	९८
२	कपिलवस्तु	हरिजन, पासी, मल्लाह, कोरी, केवट, आदि	११	५०
३	पाल्पा	कुमाल/दलित र बोटे	५	१००
४	गुल्मी	बोटे/कुमाल/दलित	३	९२
५	अर्घाखाँची	कुमाल	१	५०
६	दाङ	मुक्त कम्लहरी /विपन्न	३	२०
७	बाँके	पासी, चिडिमर, चमार, विपन्न दलित तथा भूमिहिन कृषकहरू	१३	६०
८	प्यूठान	दलित समुदाय	५	३०
९	रुकुम	दलित तथा जनजाती	१	२०
१०	बर्दिया	मुक्तकमैया, जनजाती, दलित	७	४६
जम्मा			५८	५६६

५.७.७ ठूला सिँचाइ आयोजनाहरूको कमाण्ड क्षेत्रमा बाली सघनता वृद्धि कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. ९, ब.व.बुं. नं.२४)

वाणगङ्गा, सिक्टा र ववई सिँचाइ आयोजनाको कमाण्ड क्षेत्रमा कुल ५८३ हेक्टर क्षेत्रफलमा कार्यक्रम सञ्चालन भइ बाली सघनता २२५ प्रतिशतबाट वृद्धि भइ २७५ प्रतिशत भएको छ ।

तालिका नं. १९ ठूला सिँचाई आयोजनाहरूको कमाण्ड क्षेत्रमा बाली सघनता वृद्धि कार्यक्रमको विवरण

सि. नं.	जिल्लाको नाम	आयोजनाको नाम	बाली वस्तुको नाम	क्षेत्रफल (हेक्टर)		अनुमानित उत्पादन (मे.टन)	बाली सघनता वृद्धि प्रतिशत		ला. घरधुरी संख्या
				का. सञ्चालन भएको क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्र विस्तार (हे.)		का. सञ्चालन पुर्व	अहिले	
१	कपिलवस्तु	वाणगङ्गा सिँचाई आयोजना	बसन्ते मकै र तरकारी	९०	४५	७९३	२००	२५०	५००
२	बाँके	सिक्टा सिँचाई आयोजना	मुसुरो, तोरी र बसन्ते मकै	४२८	८८	८५५	२५०	३००	१६६४
३	बर्दिया	बबई सिँचाई आयोजना	मकै मास तथा मुंग	६५	२७.३	३८०	२२५	२७५	१०७३
जम्मा				५८३	१६०	२०२८	२२५	२७५	३२३७

५.७.८ स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा करार खेती कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. -, ब.व.बुँ. नं.३९)

दाङ, बाँके र बर्दियामा १४० हेक्टर क्षेत्रफल भाडाको जग्गामा करार खेती कार्यक्रम सञ्चालन भएको । जसबाट ११४१ मेटन. तरकारी, खाद्यान्नबालीको उत्पादन हुनुका साथै १०५ जनालाई रोजगारी सृजना भएको ।

तालिका नं. २० स्थानीय तहसँगको सहकार्यमा करार खेती कार्यक्रमको विवरण

क्र.सं.	जिल्लाको नाम	जग्गा भाडामा लिएको क्षेत्रफल (हे.)	वर्षभरी खेती भएको क्षेत्रफल (हेक्टर)	अनुमानित उत्पादन (टन.मे)	लाभान्वित घरपरिवार संख्या	रोजगारी श्रृजना संख्या	कैफियत
१	दाङ	१३	३२	३५८	६	८८	
२	बाँके	१६	३८	१८८	७	१४	
३	बर्दिया	११०	१४०	५९५	२	३	
जम्मा		१४०	२११	११४१	१५	१०५	

५.७.९ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम (नी.का.बु.नं. -, ब.व.बुं. नं.३९)

आ.व. २०८०८१/ मा कार्यक्रम लक्ष्य सङ्ख्या १७ मध्ये तरकारी, धान, आलु, मौरी र मकै गरि १४ वटा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । उक्त कार्यक्रम मार्फत ३७५ हेक्टरफलमा खेती भइ ३००५ मेटन. उत्पादन भएको जसबाट १०४८ जना कृषकहरू लाभान्वित भएका छन् ।

तालिका नं. २१ स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रमको विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	लक्ष्य संख्या	प्रगति संख्या	वाली वस्तु	लगाएको क्षेत्रफल(हे.)	उत्पादन (मे.टन)
१	रूपन्देही	२	१	तरकारी	४०	६००
२	कपिलवस्तु	१	१	धान	६०	१५०
३	पाल्पा	२	१	तरकारी	१५	१५०
४	गुल्मी	४	४	खाद्यान्न, आलु, तरकारी, मौरी	९४	२६३
५	अर्घाखाँची	१	१	तरकारी	१३	१५०
६	रोल्पा	२	१	आलु	१३	२५०
७	दाङ	१	१	तरकारी/धान	५०	६५०
८	प्यूठान	३	३	तरकारी	१५	६५७
९	बर्दिया	१	१	मकै	१८	१३५
जम्मा		१७	१४		३७५	३००५

५.७.१० बीउ आलु वितरण कार्यक्रम

आलुको २५६५० दाना पि.वी.एस बीउ वितरण गरी ११ मे.टन पहिलो पुस्ताको बीउ आलु उत्पादन भएको ।

तालिका नं. २२ बीउ आलु वितरण कार्यक्रमको विवरण

बीउ आलु वितरण	वितरण बीउ परिमाण	लगाएको क्षेत्रफल हेक्टर	उत्पादन (मे.टन)	बीउको राखेको (मे.टन)	लागि परिमाण	लाभान्वित कृषक संख्या	कैफियत
पि.वी.एस बीउ वितरण (दाना)	२५६५०	१	३	३		१७	

टि.पि.एस वीड वितरण (के.जी.)	०.५	५	८	८	२५	
जम्मा		४	११	११	४२	

५.७.११ ब्लक विकास कार्यक्रम

आ.व. २०८०८१/ मा कार्यक्रम लक्ष्य सङ्ख्या ९ मध्ये तरकारी, धान, आलु, सुन्तला र मकै वाली वस्तु विशेष ६ वटा ब्लक विकास कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । उक्त कार्यक्रम मार्फत ४३१ हेक्टरफलमा . हेक्टर थप क्षेत्र विस्तार भएको कार्यक्रम सञ्चालन भइ ९९ जसबाट २९६० मेटन. उत्पादन हुनुका साथै २८४ जनालाई रोजगारी सृजना भएको ।

तालिका नं. २३ ब्लक विकास कार्यक्रमको विवरण

क्र.स.	जिल्ला	लक्ष्य संख्या	प्रगति संख्या	वाली/वस्तु	क्षेत्रफल (हेक्टर)	
					का. सञ्चालन भएको क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्र विस्तार (हे.)
कृषि तर्फ						
१	नवलपरासी	१	१	धान	१२५	
२	रुपन्देही	१	-	मकै		
३	कपिलवस्तु	१	१	तरकारी	८०	४०
४	गुल्मी	१	१	सुन्तला	५०	११
५	अर्घाखाँची	१	१	मकै	१०१	
६	रोल्पा	१	१	आलु	६०	३८
७	दाङ	१	-	तरकारी		
८	रुकुम	१	१	बर्षे आलु	१५	१०
९	बर्दिया	१	-	आलु		
पशुपन्छीतर्फ						
१०	पाल्पा	१	१	वाखा	-	-
११	बाँके	१	१	भैसी	-	-
१२	प्यूठान	१	०	वाखा	-	-
जम्मा		११	८		४३१	९९

५.७.१२ फलफूल बिरुवा वितरण कार्यक्रम

प्रदेशका ९ जिल्लामा ९९ हजार सुन्तलाजात, वर्षे र हिउँदे फलफूल बिरुवा (स्याउ, ओखर, किवी, सुन्तला, कागती, आँप, लिची, कटहर, एभोकाडो, अम्बा, केरा) वितरण भइ २३३ हेक्टर थप फलफूलको क्षेत्र विस्तार भएको जसबाट १०१० कृषक घरधुरी प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् ।

तालिका नं. २४ फलफूल बिरुवा वितरण कार्यक्रमको विवरण

क्र.सं.	जिल्लाको नाम	वितरण बिरुवा संख्या	लगाएको क्षेत्रफल (हे.)	लाभान्वित कृषि संख्या	कैफियत
१	नवलपरासी	२८९२	१४	३०	
२	कपिलवस्तु	२०२०	२०	३२	
३	पाल्पा	७९३५	५१	२४३	
४	गुल्मी	५७७५	१८	२१०	
५	अर्घाखाँची	३४१५	१३	५७	
६	दाङ	७०५५०	५६	७६	
७	प्यूठान	४७८०	५२	३३५	
८	रुकुम (पुर्व)	१६००	६	२४	
९	बर्दिया	१२५	१	३	
जम्मा		९९०९२	२३३	१०१०	

तालिका नं. २५ फलफूल बाली अनुसारको विवरण

बिरुवा वितरण फलफूलबालीको नाम	वितरण बिरुवा संख्या	लगाएको क्षेत्रफल (हे.)	लाभान्वित कृषि संख्या
स्याउ	१०००	३	१०
ओखर	१२५०	८	३१
किवी	४३८९	११	६२
सुन्तला	४४५५	११	२८४
कागती	८०४६	२३	९३

बिरुवा वितरण फलफूलबालीको नाम	वितरण बिरुवा संख्या	लगाएको क्षेत्रफल (हे.)	लाभान्वित कृषि संख्या
आँप	९६०२	१०१	३३५
लिची	४०८८	४०	१४९
कटहर	५४२	४	०
एभोकाडो	२७०	२	०
अम्बा	६५०	२	०
केरा	६४८००	२७	४६
जम्मा	९९०९२	२३३	१०१०

५.७.१३ फलफूल बगैँचा सुदृढीकरण कार्यक्रम

पुराना स्थापना गरिएका हिउँदे, वर्षे र सुन्तलाजात फलफूलका बगैँचामा काँटछाँट, बोर्डोपेष्ट तथा बोर्डोमिश्रण लगाउने क्रियाकलाप मार्फत ७० हेक्टर क्षेत्रफलमा फलफूल बगैँचा सुदृढीकरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको जसबाट २८७ कृषक घरधुरी प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् ।

तालिका नं. २६ फलफूल बगैँचा सुदृढीकरण कार्यक्रमको विवरण

फलफूलको किसिम	क्षेत्रफल (हे.)	लाभान्वित कृषक संख्या	कैफियत
हिउँदे फलफूल	२	१	
वर्षे फलफूल	२६	१११	
सुन्तलाजात फलफूल	४३	१७५	
जम्मा	७०	२८७	

५.७.१४ कृषक स्तर तालिम कार्यक्रम

कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट कृषकको आवश्यकतामा आधारित कुल १३९ वटा विभिन्न स्तरका तालिम कार्यक्रमहरू सम्पन्न भएका छन् । उक्त सम्पन्न गरिएका तालिमहरूमा स्थलगत घुम्ती तालिम, जिल्लास्तर अगुवा कृषक तालिम र प्रादेशिक स्तर वाली वस्तु विशेष तालिमहरू सञ्चालन भएका थिए । विभिन्न निकायहरूबाट सञ्चालित १ दिने, ३ दिने र सो भन्दा माथि अवधि सम्म सञ्चालन गरिएका तालिमहरूबाट कुल ३६८९ जना कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धि भएको छ ।

तालिका नं. २७ कृषकस्तर तालिमको विवरण

क्र.सं.	तालिमको विवरण	सम्पन्न तालिम संख्या	तालिममा सहभागी कृषक संख्या
कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, खजुराबाट सञ्चालित तालिम			
१	व्यवसायिक पुष्प खेति तालिम	१	२५
२	व्यवसायिक लसुन/प्याज उत्पादन तालिम	१	२४
३	आलु बीउ उत्पादन तथा बजारिकरण तालिम	१	२४
४	सिताके च्याउ उत्पादन तालिम	१	२२
५	हाईब्रिड मकै उत्पादन तालिम	१	२४
६	तरकारी बीउ उत्पादन तथा बजारीकरण तालिम	१	१६
७	व्यावसायिक कागती तथा सुन्तलाजात फलफूल विकास अनफार्म तालिम	१	१८
८	व्यवसायिक मौरी पालन तालिम	१	१८
कृषि विकास निर्देशनालय, बुटवलबाट सञ्चालित तालिम			
१	संरक्षित संरचनाभिन्न खेती प्रविधि सम्बन्धी तालिम	१	२१
२	पोष्ट हार्भेष्ट सम्बन्धी कृषकस्तर तालिम	१	२५
३	कोल्ड स्टोर सञ्चालन सम्बन्धी व्यवहारिक तालिम	१	३७
४	फलफूल प्रशोधन उद्योग सञ्चालन तालिम	१	२२
५	प्राङ्गारिक मल सुधारका लागि क्षमता अभिवृद्धी कार्यक्रम	१	५३
६	सहकारी बजारका सञ्चालकका लागि बजार व्यवस्थापन तालिम	१	२५
कृषि ज्ञान केन्द्र, प्रयोगशालाहरुबाट सञ्चालित तालिम			
१	जिल्लास्तरीय अगुवा कृषक तालिम	२४	६१६
२	स्थलगत घुम्ती तालिम	९४	२६२८
३	बीउविजन उत्पादन, प्रमाणीकरण तथा विक्री वितरण सम्बन्धी तालिम	४	५७
४	पकेट क्षेत्रहरुमा वाली विशेष शत्रुजीव व्यवस्थापन तालिम	३	३४
जम्मा		१३९	३६८९

५.७.१५ कर्मचारी स्तर तालिम कार्यक्रम

प्रदेश र स्थानीय तहमा कार्यरत प्राविधिक कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, खजुरा, बाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा र माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला खजुराबाट जम्मा ११ वटा क्षमता अभिवृद्धि तालिमहरू सम्पन्न भएका छन् । उक्त तालिमबाट कुल १४७ जना प्राविधिक कर्मचारीहरूको विभिन्न विषयगत क्षमता अभिवृद्धि भएको छ ।

तालिका नं. २८ कर्मचारी स्तर तालिमको विवरण

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	तालिमको विषय वस्तु	तालिम संख्या	तालिम कर्मचारी (जना)	प्राप्त
१	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तथा तालिम केन्द्र, खजुरा	अधिकृतस्तर कर्मचारी क्षमता अभिवृद्धि, सहायकस्तर खाद्यान्न बीउ उत्पादन, मकै बीउ उत्पादन तालिम, अधिकृतस्तर आधारभूत सेवाकालिन विषयक तालिम	६	११२	
२	बाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुरा	प्लान्ट क्लिनिक मोड्युल १ र २, कृषि प्राविधिक, ट्राइकोडर्मा र एन पि भि उत्पादन तथा परिक्षण विषयक तालिम	२	३०	
३	माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला	क्रिटवक्स विधिबाट माटो परीक्षण, माटो परीक्षण मेशिन सञ्चालन विषयक तालिम	३	३२	
जम्मा			११	१४७	

५.७.१६ कृषि औजार उपकरण वितरण

आर्थिक वर्ष ०७५/७६ देखि ०८०/८१ सम्म कुल ५३४६ वटा मुख्य मुख्य कृषि औजार उपकरण वितरण भएका छन् जसमध्ये आर्थिक वर्ष ०८०/८१ मा २२४ वटा वितरण गरिएको छ । विस्तृत विवरण तालिमा नं. मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २९ कृषि औजार/उपकरणको विवरण

क्र.सं.	कृषि यान्त्रिकीकरणको विवरण	एकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	कुल
१	कस्टम हायरिग सेन्टर स्थापना	संख्या	३	८	९	३	१		२४
२	कृषि यान्त्रीकरण वितरण								
२.१	मिनिटिलर/पावरटिलर	संख्या	७३४	५९९	८०७	१२६९	३२५	१५५	३८८९

क्र.सं.	कृषि यान्त्रिकीकरणको विवरण	एकाई	०७५/७६	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	कुल
२.२	ट्याक्टर	संख्या	९१	४	८	४	३	०	११०
२.३	रोटाभेटर	संख्या	१८	१७	२४	६७	४४	१२	१८२
२.४	कल्टीभेटर	संख्या	१	८	११	४२	१०	४	७६
२.६	बीउ ट्रिटर मेसीन	संख्या	४	३	४	८	१		२०
२.७	धान रोप्ने मेसीन	संख्या	१			१			२
२.८	रिपर	संख्या	९	३७	२४	६४	२८	११	१७३
२.१२	कुटानी पिसानी मिल	संख्या	६०	४६	२६	९७	६८	३	३००
२.१३	श्रेसर मेशिन	संख्या	६०	४६	२६	९७	७८	५	३१२
२.१४	मकै छोडाउने कर्न सेलर	संख्या	३२	३७	५२	४१	४०	३४	२३६
	जम्मा		१०१५	८०७	९९९	१७०२	५९९	२२४	५३४६

५.७.१७ माटो परिक्षण शिविर कार्यक्रम

प्रदेशमा रहेको माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला, खजुरा र जिल्ला स्थित कार्यालयहरूबाट कीटवक्स, मोबाइल भेन र कार्यालयमा परिक्षण गरिएको कुल १२ हजार २ सय ८४ वटा नमुना सङ्ख्याको नतिजा अनुसार २९ प्रतिशत अम्लीय, २७ प्रतिशत क्षारीय र ४४ प्रतिशत तटस्थ रहेको भने औसत माटोको पि.एच. ६.५ रहेको पाईयो भने माटोमा भएको प्राङ्गारिक पदार्थको औसत मात्रा गत वर्षको तुलनामा १.५ प्रतिशतबाट वृद्धि भइ २.०९ प्रतिशत रहेको । त्यसैगरी माटोमा N2, P2o5 र K2o को अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा N2 ०.१० प्रतिशत, P2o5 २२४.१९ के.जी/ हेक्टर र K2o २३२.५५ के.जी/ हेक्टर रहेको छ । समग्र माटो परीक्षणको नतिजा तालिका १, २, ३ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३० माटो परिक्षणको विवरण

क्र.स.	कार्यालयको नाम	कुल नमुना संख्या	कृषक संख्या	माटोको पी.एच (संख्या)				प्राङ्गारिक पदार्थ (संख्या)			
				अम्लिय	क्षारिय	तटस्थ	जम्मा	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा
१	नवलपरासी	४४८	२२५	१७५	२४१	३२	४४८	१२३			१२३
२	रुपन्देही	३४०	३४०	०	२१४	१२५	३३९	२२१	९९	१९	३३९
३	कपिलवस्तु	२४२	२४२	१३	२२७	२	२४२				०
४	पाल्पा	१५११	५७६	७०१	२४३	५६७	१५११				०
५	गुल्मी	४६८	३९५	२३९	१४	२१५	४६८	१२८	२३९	१०१	४६८
६	अर्घाखाँची	६६२	६६२	३६६	५१	२४५	६६२	२०५	०	०	२०५
७	रोल्पा	२२६	२२६	५८	२	१६६	२२६	०	०	०	०
८	दाङ	११००	७६८	४५६	२६३	३८१	११००	६५५	३६३	८२	११००
९	बाँके	८१	८१	८	३६	३७	८१	७४	७	०	८१
१०	प्यूठान	३३३	३३०	१४३	१६	१७४	३३३	४८	६२	२५	१३५
११	रुकुम (पुर्व)	२३७	२३७	२३७			२३७		२३७		२३७

क्र.स.	कार्यालयको नाम	कुल नमुना संख्या	कृषक संख्या	माटोको पी.एच (संख्या)				प्रांगारिक पदार्थ (संख्या)			
				अम्लिय	क्षारिय	तटस्थ	जम्मा	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा
१२	बर्दिया	१०४	१०४	४	०	१००	१०४				०
१३	मा.म.प.प्र., खजुरा	६५३२	६५३२	११६७	१९८८	३३७७	६५३२	१८३३	६२६	१२५	२५८४
कुल जम्मा		१२२८४	१०७१८	३५६७	३२९५	५४२१	१२२८३	३२८७	१६३३	३५२	५२७२

तालिका नं. ३१ माटो परिक्षणको नतिजाको विवरण

क्र.स.	कार्यालयको नाम	नमुना संख्या	नाईट्रोजन (संख्या)				फस्फोरस (संख्या)				पोटास (संख्या)			
			कम	मध्यम	अधिक	जम्मा	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा
१	नवलपरासी	४४८	२१३	२२४	११	४४८	१५७	२३८	५३	४४८	२५१	१४०	५७	४४८
२	रुपन्देही	३४०	१३४	१६७	३८	३३९	९३	९९	१४७	३३९	१९२	१३८	९	३३९
३	कपिलवस्तु	२४२	१९२	३९	११	२४२	१०३	१११	२८	२४२	११६	९३	३३	२४२
४	पाल्पा	१५११	४०८	८८९	२१४	१५११	६८२	५५५	२७४	१५११	९८६	४३०	९५	१५११
५	गुल्मी	४६८	१४५	२३१	९२	४६८	१३७	२६६	६५	४६८	१३३	२०२	१३३	४६८
६	अर्घाखाँची	६६२	५०६	१०४	५२	६६२	१२५	३७८	१५९	६६२	२३२	२७१	१५९	६६२
७	रोल्पा	२२६	३१	१७०	२५	२२६	११७	९४	१५	२२६	६५	९०	७१	२२६
८	दाङ	११००	४१४	६३६	५०	११००	३५३	५८३	१६४	११००	४१३	४७९	२०८	११००
९	बाँके	८१	७२	९	०	८१	०	०	८१	८१	११	५३	१७	८१
१०	प्यूठान	३३३	२१३	१०२	१८	३३३	१३४	१५०	४९	३३३	२७७	४९	७	३३३

क्र.स.	कार्यालयको नाम	नमुना संख्या	नाईट्रोजन (संख्या)				फस्फोरस (संख्या)				पोटास (संख्या)			
			कम	मध्यम	अधिक	जम्मा	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा	कम	मध्यम	अधिक	जम्मा
११	रुकुम (पुर्व)	२३७	८८	९२	५७	२३७	७१	१०५	६१	२३७	६३	८७	८७	२३७
१२	बर्दिया	१०४	२५	७५	४	१०४	७३	१३	१८	१०४	३३	५५	१६	१०४
१३	मा.म.प.प्र., खजुरा	६५३२	३५८३	२३२९	६२०	६५३२	१८५०	२४३१	२२५१	६५३२	२४३१	२३२५	१७७६	६५३२
कुल जम्मा		१२२८४	६०२४	५०६७	११९२	१२२८३	३८९५	५०२३	३३६५	१२२८३	५२०३	४४१२	२६६८	१२२८३

तालिका नं. ३२ माटोको खाद्यतत्त्व सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	Avg. N2 %	Avg. P2o5 (kg/ha)	Avg K2o (kg/ha)	Avg. O.M %	औसत पि एच मान
१	नवलपरासी (ब.सु.प.)	०.१२	३००.७७	१४८.९९	२.७५	७.१
२	रुपन्देही	०.०९	७७.४१	१४३.५१	३.२७	७.०
३	कपिलवस्तु	०.०९	१७२.५४	२२५.७	१.५२	६.९
४	पाल्पा	०.१३	६९.०	२०३.०३	२.२४	६.१
५	गुल्मी	०.११	९३.४	२२५	१.१९	६.०
६	अर्घाखाँची	०.०४	१५३.८६	१९०.९	०.९०	५.१
७	रोल्पा	०.१०	२०३.३५	२२०.२५	२.२१	६.२
८	दाङ	०.१०	४६३.८	४०९.३५	२.०१	६.७
९	बाँके	०.०८	२११.९५	२४६.५८	१.५९	७.५
१०	प्यूठान	०.११	५३२.४	५१.१	२.२६	६.५

क्र.सं.	जिल्ला	Avg. N2 %	Avg. P2o5 (kg/ha)	Avg K2o (kg/ha)	Avg. O.M %	औसत पि एच मान
११	रुकुम (पुर्व)	०.१७	१९०.६	५०६.६	३.४३	५.८
१२	बर्दिया	०.१०	२२१.२५	२१९.६	१.७१	७.२
जम्मा संख्या/औसत		०.१०	२२४.१९	२३२.५५	२.०९	६.५

६. कृषि अनुसन्धान निर्देशनालयबाट प्रस्तुत विवरण

प्रादेशिक कृषि अनुसन्धान निर्देशनालयमा बाली विशेष भएका जातीय परिक्षण, प्रदर्शन, उन्मोचन भएका जातहरू, उन्मोचनका लागि पाइपलाइनमा भएका जातहरू र अनुसन्धानमा वर्तमान अवस्थाको विषयमा अनुसन्धान निर्देशनालयका प्रमुख डा. समिद अहमदले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । उक्त कार्यपत्रमा नयाँ उन्मोचन विभिन्न बालीका जातहरू, मुख्य मुख्य रोग तथा कीराहरूको निराकरण तथा समाधानका उपायहरूको बारेमा विषय वस्तु समावेश गरिएको थियो ।

६.१ हालै गरिएका अनुसन्धानका मुख्य उपलब्धीहरू

- धान: हर्दिनाथ-६ को विकासमा र स्रोत बीउ उपलब्धतामा उल्लेखनीय भूमिका रहेको (उत्पादन: ५.०-५.५ मे.टन/हे.)
- गहुँ : जिक गहुँ-१ को विकासमा र स्रोत बीउ उपलब्धतामा उल्लेखनीय भूमिका रहेको (उत्पादन: ४.७-५.९ मे.टन/हे.)
- गहुँ : जिक गहुँ-२ को विकासमा र स्रोत बीउ उपलब्धतामा उल्लेखनीय भूमिका रहेको (उत्पादन: ५.०-६.५ मे.टन/हे)
- नयाँ जातहरूको सिफारिस : खुमल प्याज-१ (उत्पादन ४०-५० मे.टन/हे), राजिकोट लसुन-१ (उत्पादन १७.३६ मे.टन/हे) र राजिकोट लसुन-२ (उत्पादन २१.८ मे.टन/हे) रहेको ।
- केरामा कालो प्लास्टिक, सेतो प्लास्टिक, मुसुरोको भुस, सुकेको घाँस, धानको भुस, केराको पातको छापो दिएको तथा कुनैपनि छापो नदिकन गरिएको परीक्षणको नतिजा अनुसार कुनैपनि छापो नदिई गरिएको परिक्षण भन्दा छापो दिइएकोमा उत्पादन १५ देखि ४० प्रतिशत बढी भएको पाइएको ।
- केरा बगैचामा खाद्यतत्व व्यवस्थापन अन्तर्गत गरिएको परीक्षणको नतिजा अनुसार गोठेमल २० किलो तथा एन पी के २५०:२५०:३५० ग्राम प्रति बिरुवाका दरले तथा जस्ता, फलाम, तामा तथा बोरोनलाइ बिरुवाको उमेर ३, ५, ७ महिनाको हुँदा पातमा स्प्रे गरेर दिदा गोठेमल २० किलो मात्र दिएको भन्दा १०३% बढी उत्पादन भएको पाइयो। यस परीक्षणमा गोठेमल मात्र दिएकोमा उत्पादन ३१ मेट्रिक टन प्रतिहेक्टर रहेको ।

७. कृषि सामाग्री कम्पनी लि. र साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेसन लि. प्रादेशिक कार्यालयबाट प्रस्तुत विवरण

लुम्बिनी प्रदेशमा रासायनिक मलको उपलब्धता र वितरण अवस्थाको बारेमा कृषि सामाग्री कम्पनी लि. भैरहवाका सहायक प्रबन्धक सुमन पन्थी र साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेसन भैरहवाका सहायक प्रमुख कार्यकारी अधिकृत हरिचन्द्र श्रेष्ठले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । उक्त कार्यपत्रमा लुम्बिनी प्रदेशमा आ.व. २०८००८१/को लागि रासायनिक मल बिक्री वितरणको लक्ष्य, कोटा निर्धारण गरिएको परिमाण र वार्षिक अवधि सम्म बिक्री वितरण गरिएको रासायनिक मलको परिमाण विवरण समावेश गरिएको थियो ।

तालिका नं. ३३, रासायनिक मल बिक्री गर्ने विक्रेताहरूको संख्या र बिक्री परिमाण

क्र.सं.	नाम	विक्रेताहरूको संख्या	परिमाण (मे.टन)			
			युरिया	डि.ए.पी.	पोटास	जम्मा
१	कृषि सामग्री कम्पनी	१२८६	२९७३६	१९७०५	२०३४	५१४७५.
२	साल्ट ट्रेडिङ	१०४६	१८९०६	१५४६९	७६६	३५१४९.
जम्मा		२३३२	४८६४२	३५१७४	२८००	८६६१६

८. प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, प्रदेश समन्वय एकाइबाट प्रस्तुत विवरण

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनामा चक्लाबन्दी कार्यक्रम, कष्टम हाईरिङ्ग सेन्टर स्थापना, पोष्टहार्भेष्ट सेन्टर स्थापना, भण्डारण/प्राथमिक प्रशोधन तथा प्रशोधन उद्योग स्थापना, साना सिंचाई निर्माण, वीउ स्रोत केन्द्र स्थापना, पोखरी निर्माण, सिल्पोलिन सहित पोखरी सुदृढीकरण, मत्स्य ह्याचरी, सुन्तलावाली, तरकारीवाली, कफिवाली लगायतका विभिन्न वालीहरूको क्षेत्र विस्तार कार्यक्रमहरूको प्रगति, उपलब्धी तथा वर्तमान अवस्थाको विषयमा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन एकाइका प्रमुख श्री नारायण काफ्लेले प्रस्तुत गर्नु भएको थियो। उक्त प्रस्तुतिकरणमा लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत विभिन्न जिल्लाका प्राथमिकता प्रदत्त वालीहरूको बारेमा जानकारी भएको थियो।

तालिका नं. ३४, लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत विभिन्न जिल्लाका प्राथमिकता प्रदत्त वालीहरूको विवरण

सि. नं.	जिल्ला	बाली/बस्तु १	बाली/बस्तु २	बाली/बस्तु ३	बाली/बस्तु ४	बाली/बस्तु ५	बाली/बस्तु ६	बाली/बस्तु ७
१	गुल्मी	सु. जात फ.	मकै	कफि	बाखा	आलु		
२	पाल्पा	तरकारी	सु.जात फ.	अदुवा/ बेसार	बाखा	मकै		
३	नवलपरासी	गहुँ	केरा	धान	मकै	तरकारी		
४	रुपन्देही	माछा	धान	तरकारी	गहुँ	बाखा	मकै	केरा
५	कपिलवस्तु	धान	माछा	तरकारी	गहुँ	गाई/भैसी		
६	अर्घाखाँची	तरकारी	बाखा	कफि	सु. जात फ.	अदुवा/बेसार	मकै उत्पादन	चैते धान
७	प्यूठान	तरकारी	अदुवा/ बेसार	मकै उत्पादन	धान	आलु	बाखा	
८	रोल्पा	मकै	आलु	सु.जात फलफूल	तरकारी			

सि. नं.	जिल्ला	बाली/बस्तु १	बाली/बस्तु २	बाली/बस्तु ३	बाली/बस्तु ४	बाली/बस्तु ५	बाली/बस्तु ६	बाली/बस्तु ७
९	रुकुम पूर्व	ओखर/स्याउ	आलु	तरकारी	बाखा	बंगुर		
१०	बाँके	मकै	धान	बाखा	तरकारी	भैसी		
११	बर्दिया	धान	माछा	केरा	हिउँदे तथा वसन्ते मकै	आलु	तरकारी	बाखा
१२	दाङ	मकै	तोरी	मौरी	धान	बाखा	तरकारी	

९. नवीन अनुकरणीय कार्यहरू

कृषि ज्ञान केन्द्र, एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, तालिम केन्द्र तथा प्रयोगशालाहरुबाट नविन अनुकरणीय कार्यहरू र त्यसको मुख्य मुख्य उपलब्धी विवरण तालिका नं. १० उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३५, निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरुबाट अनुकरणीय कार्यहरू

क्र. सं.	कार्यालयको नाम	मुख्य मुख्य उपलब्धीहरू
१	कृषि विकास निर्देशनालय, बुटवल	<ul style="list-style-type: none"> - कृषि विकास निर्देशनालय मातहतका कार्यालयहरुबाट संचालित मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरुको ५ वर्षको उपलब्धी विवरण तयार । - कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय संग समन्वयमा बालीहरुको क्षेत्रफल र उत्पादन विवरण अद्यावधिक एवं भ्यालिडेसन - निर्देशनालय मातहतका कार्यालयहरुसंग नियमित पाक्षिक भर्चुअल मिटिङ संचालन, - त्रैमासिक प्रगति विवरणको निर्दिष्ट फाराम तयार गरी सम्बन्धित कार्यालयका योजना अधिकृत/ योजनामा काम गर्ने कर्मचारीहरुबाट निर्देशनालयमा प्रगति प्रतिवेदन कम्पाईलको शुरुवात
२	कृ.ज्ञा.के., नवलपरासी	<ul style="list-style-type: none"> - बगर खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम बाट उत्पादित खरभुजामा उत्पादन स्थान र उत्पादकको स्टीकर लगाइ बजारीकरण कार्यमा सहयोग पुर्याएको । - मूल्य अभिवृद्धिका लागि साना कृषि उद्योग सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत मकै उत्पादक कृषकहरुलाई उद्योग संग समन्वय गराइ मकै पिठो उत्पादन, प्याकेजिङ्ग र बजारीकरण कार्यमा सहयोग पुर्याएको ।
३	कृ.ज्ञा.के., रुपन्देही	<ul style="list-style-type: none"> - अनुदानग्राही कृषकहरुले आयोजना माग गर्दा तथा भुक्तानीका आवेदन दिदा पेश गर्नु पर्ने आवश्यक कागजात र प्रकृया सहित समावेश गरिएको हाते पुस्तिका तयार गरी वितरण भएको ।

क्र. सं.	कार्यालयको नाम	मुख्य मुख्य उपलब्धीहरू
४	कृ.ज्ञा.के., कपिलवस्तु	- प्रदर्शन कार्यक्रम अन्तर्गत गहुँवाली अनुसन्धान केन्द्र, भैरहवा संगको समन्वयमा गहुँका विभिन्न जातहरूको जातिय प्रदर्शन सञ्चालन भएको जसमा गहुँको जिक १ जातको उत्पादकत्व अन्य जातको तुलनामा राम्रो देखिएको र कृषकरुको माग समेत बढेको ।
५	कृ.ज्ञा.के., पाल्पा	- चैते धान खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइ १० हेक्टर क्षेत्रफलमा क्षेत्र विस्तार भएको ।
६	कृ.ज्ञा.के., गुल्मी	- गडचौले मल उत्पादन उद्योग स्थापना भइ करिव २.६ मे.टन भर्मीकम्पोष्ट मल उत्पादन भएको । जसलाई प्रांगारिक मल उद्योगको रूपमा दर्ता गरी सञ्चालनमा ल्याउने तयारी भएको । - UNFCC (United Nations Framework Convention on Climate Change) को गाइडलाइन अनुसार सन २०२० भन्दा पछि लगाइएका फलफूलका बगैचाहरू ले कार्वन संचिति गरे वापत Incentive पाउने व्यवस्था भए अनुसार बगैचा धनीहरू संग समन्वय गर्ने तथा प्राविधिक मार्फत तथ्याङ्क प्रविष्ट गर्ने कार्यमा सहजिकरण भएको ।
११	ए.कृ.प.वि.का., प्यूठान	- नार्क संगको समन्वयमा गहुँको जातिय प्रवर्द्धन तथा प्रदर्शन कार्यक्रम : १६० जातका गहुँवालीको जातिय प्रवर्द्धन तथा प्रदर्शन कार्यक्रम संचालन भएको । - तरकारी खेती सम्बन्धी तयार गरिएको बाली पात्रो मार्फत कृषकहरूमा सचेतना भएको ।
१२	ए.कृ.प.वि.का., रुकुम	- विक्री नभएको स्याउलाई वाईनको रूपमा प्रशोधन गर्नको लागि २०० लि. क्षमताको स्याउ प्रशोधन उद्योग (वाईन फ्याक्ट्री) स्थापना भएको ।
१३	ए.कृ.प.वि.का., बर्दिया	- प्रदर्शन कार्यक्रम अन्तर्गत तोरी बालीका उन्नत जात एवं शुष्म खाध्यतत्व (जिङ्ग सल्फेट र बोरन) को प्रयोगबाट औसतमा प्रति हेक्टर १.८ मे.टन उत्पादन भएको ।
१४	कृ.व्य.प्र.स.ता. के. खजुरा	- कार्यालय परिसरमा मसुरो बालीमा गरिएको जातिय परिक्षण अनुसार अन्य जातको तुलनामा खजुरा मसुरो १ मा राम्रो उत्पादन भएको । (३९ के.जी प्रति कठ्ठा उत्पादन) - सरदर प्रदर्शन कार्यक्रम सञ्चालनका लागि २३ हजार प्रति प्रदर्शन खर्च हुने विश्लेषण भएको ।

१०. पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयबाट तथा मातहतका कार्यालयहरुको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्य कार्यक्रमहरुको उपलब्धी

तालिका नं. ३६, विभिन्न कार्यक्रमहरुको उपलब्धी विवरण

भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रोल्पा				
ब.व को बुँदा .नं.	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
२३	सघन व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम (बाखा र बंगुर)	२	२	
२९	घरदैलोमा प्राविधिक सेवा : प्राविधिक जनशक्ति)उत्पादनमा टेवा परिचालन(	२०	१५	५ जना रिक्त
३३	पशुपन्छीमा खोप सेवा संचालन	६ पटक	६ पटक	खोरत खोप ६२५९३, लम्पीस्कीन रोग २६३००, पिपिआर खोप १३२५०० ,रेविज खोप ५४९, स्वाईन फिवर ४००० र रानीखेत खोप ४३७०० डोज।
३४	बाँझोपन निवारण शिविर संचालन	२ पटक	२ पटक	
३९	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	३	३	
एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, प्यूठान				
ब.को बुँदा नं .व .	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत

२३	प्यूठानमा बाखापालन व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न बजेट विनियोजित गरेको	बाखापालन व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्ने	बाखा व्यवसाय प्रवर्द्धन गर्न विभिन्न स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम लगाएत अन्य कार्यक्रम प्रभाव भइ उत्पादनमा बृद्धि भएको, कार्यक्रमबाट करिव ३०० भन्दा बढि घर प्रतक्ष तथा २६०० घर परिवार अप्रतक्ष रुपमा लाभान्वित भएको
३०	कृषि र कृषकलाई संरक्षण एवं प्रोत्साहन गर्न प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदानलाई निरन्तरता दिन	जिल्लाका आम पशुपालक किसानहरूले आफुले उत्पादन गरेवापत प्रोत्साहन गरिने	कार्यक्रमबाट करिव ३६६ जना पशुपन्छीपालक किसानहरूले आफुले उत्पादन गरेको बस्तुको योगदानका लागि दुध मासु तथा अण्डा उत्पादनमा उत्पादन परिमाण अनुसार कार्यविधिको मापदण्डबमोजिम प्रोत्साहन अनुदान प्राप्त गरेका
३१	पशुपन्छीमा लाग्ने खोरेत, स्वाइन फिवर, पि.आर.पि., लम्पिस्किन, रानीखेत लगायतका रोग नियन्त्रण गर्न खोप सेवा व्यवस्थापन गर्ने	करिव २.५ लाख पशुपन्छीहरूमा खोप लगाउने	जिल्लाभर स्थानीय तहसंग समन्वय गरी प्राविधिक तथा ग्रा.का.स्वा.प. हरू मार्फत पशुपन्छीमा लाग्ने खोरेत, स्वाइन फिवर, पि.आर.पि., लम्पिस्किन, रानीखेत, रेविज विरुद्ध खोप करिव २४१०७९ पशुपन्छीहरूमा खोप लगाइएको
३४	पशु स्वास्थ्य तथा बाँझोपन निवारण सेवा प्रदान गर्ने तथा कृत्रिम गर्भाधान मार्फत नश्व सुधार गरी उत्पादन बृद्धिमा जोड दिने	पशु स्वास्थ्य उपचार, बाँझोपन निवारण कार्यक्रम तथा कृत्रिम गर्भाधान मार्फत उत्पादन बृद्धिमा जोड दिने	जिल्लाभर करिव १०० भन्दा बढि दुधालु पशुहरूमा DOOR TO DOOR पशु स्वास्थ्य बाँझोपन निवारण शिविर मार्फत बाँझोपनको समस्या हल गरिएको तथा दुर दराजका करिव ५०० किसान परिवारहरूलाई पशु स्वास्थ्य शिविर मार्फत औषधि उपचार गरीएको तथा करिव ५०० गाइभैसीहरूमा कृत्रिम गर्भाधान उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धिमा टेवा पुर्‍याएको
एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, बर्दिया			

बजेट वक्तव्य बुदा नं.	कार्यक्रमको नाम	लक्ष्य	प्रगति अवस्था संख्या /क्षेत्र) .विस्तार, उत्पादन परिमाणटन.मे- कारोबार रकम.रु- हजारमा, रोजगारी श्रृजना (- (श्रमदिन)	
२२	बाली वस्तु विशेष सघन व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम	४ पटक बंगर), १ भैसि, १ मुसुरो १, तोरी १ (	बंगुर पालन: २३ घरधेरी समेटी समुह परिचालन गरिएको १९ गोठमा जैबिक सुरक्षा सुविधा विकास गरिएको ८ खोर निर्माण, ९ खोर मर्मतसुधार गरि नश्व सुधार, पुश स्वस्थ्य, ३ कम्बाईन मिल बितरण लगायत यान्त्रिकरण लाई जोड दिइएको ।बार्षिक १६०० पाठापाठी उत्पादन र रु ९६ लाखको कारोबार हुन सक्ने । भैसिपालन: ३३ घरधुरी समेटी समुह परिचालन गरिएको । पशु स्वास्थ्य, पशु आहार तथा यान्त्रिकरणलाई जोड दिइएको, ३३ च्याफ कटर तथा मिल्क क्यान र २० काउ म्याट बितरण र ६ गोठ सुधार भएको ।हाल दुधको बार्षिक कारोबार १२४२०० लि रकम रु ७४५२००० हुन सक्ने ।	
३६	लक्षित समुदाय विशेष आय आर्जन कार्यक्रम	१ पटक	कुखुरापालन: २० घरधुरी मुक्तकमैयाहरु समेटिएको प्रत परिवार १०० न्यु ह्याम्पसायर तथा अस्ट्रोलेप जातका चल्ला ५० के जि दाना र औषधि उपलब्ध गराईएको ।प्रति परिवार बार्षिक रु ३ लाख भन्दा बढीको कुखुरा उत्पादन हुन सक्ने र बंगुरपालन: ५ परिवारलाई ३ वटा को दरले बंगरका पाठापाठी उपलब्ध गराईएको । प्रति परिवार बार्षिक आय रु ५०००० हुन सक्ने ।	

८	गौशालामा आयमुलक कार्यक्रम	२ पटक	कबाँसगढी नगरपालिकाको समेत . गाई राख साझेदारीमा १५० सकिने टहरा,	
३२	१ .नया मत्स्य पोखरी निर्माण	नया पोखरि ४ हे	१हे मा नया पोखरी निर्माण ६. हे प्राकृतिक पोखरी तथा १.९ मर्मत भएको ।	
३०	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान		दुधमा १४ आवेदक मार्फत सहकारि ९), कंपनि ३, फर्म १, समुह १रकम रु (१,०३,९८,५९४, खसिबोकामा ४ आवेदक सहकारि) ३, फर्म १ (मार्फत रु.१५,२८,४२५, माछा तर्फ ३ (फर्म १ कंपनि २)रु ५,४७,३९५ गरि जम्मा १,२४,७४,४१४ रकम उपलब्ध गराईएको । लाभान्वित कृषक दुध खसिबोका माछा रहेको ।	
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रुपन्देही				
ब.व. को बुँदा नं.	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
३०	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन कार्यक्रम	१ पटक	(१ पटक) प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन कार्यक्रम तर्फ दुग्ध उत्पादक कृषकसहकारी ४०/उधमी/, मासु उत्पादक ७, माछा उत्पादक २९ मत्स्य नर्सरी र ह्याचरी ३ र अण्डा उत्पादक ८ गरि कुल ४३२० कृषक परिवार लाभान्वित भएका ।	
३२	नया पोखरी निर्माण	५ हेक्टर	(३.०७ हेक्टर) ६ मत्स्यपालक कृषकको थप ३.०७ हेक्टरमा पोखरीको क्षेत्रफल वृद्धि १८ मेटन थप माछा . उत्पादन हुने ।	

३४	कृत्रिम गर्भाधान सेवा	१	(१) गाई, भैसी र बाखा गरी जम्मा ३१७०६ कृत्रिम गर्भाधान भएको	
३६	लक्षित वर्ग आयआर्जन कार्यक्रम	१	(१) श्री श्रृजनशिल बाखापालन समुह वुटवल १२ तामनगरमा १३ वटा खोर निर्माणसुधार/, २ बोका तथा ६ बाखा खरिद, १ ईलेक्ट्रिक मोटर खरिद, २ दिने बाखापालन तालिम संचालन र औषधी वितरण गरेकफ। बार्षिक २०० गोटा खसीबोका/ कारोवार हुने।	
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, पाल्पा				
ब. व.को बुँदा नं .	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
२३	बालिवस्तु विशेष सघन क्षेत्र विकास कार्यक्रम	२	२ वटा समुह ७५ घरधुरी लाभान्वित भएको	तिनाउ गाउँपालिका १ का २ वटा समुहमा बाखापालन र वंगुरपालनका कार्यक्रम संचालन भएको
३०	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान	१	२५ वटा समुह सहकारी २५०० घरधुरी लाभान्वित भएको	१६ वटा सहकारिहरूलाई मासुमा र ९ वटा सहकारिनिजि डेरी / लाई गरेर ९४ लाख अनुदान वितरण
३३	भ्याक्सीनेटर परिचालन कार्यक्रम	४	पाल्पा जिल्लामा २१८४४४ डोज खोप लगाइएको छ। साथै पाल्पा जिल्लामा कोल्ड रुम स्थापना गरी भ्याक्सीन वैङ्क संचालन गरिएको छ।	

३४	डोर टु डोर कार्यक्रम, कृत्रिम गर्भाधानका लागि तरल नाइट्रोजन तथा सिमेन खरिद वितरण तथा ढुवानी	२वटा १२ / महिना	पाल्पा जिल्लामा डोर टू डोर कार्यक्रमबाट ७६ घरधुरीका १०२ वटा दुधालु पशुहरुमा बाँझोपन निवारण भएको छ र नस्ल सुधारका लागि ३४७३ गाई भैसी बाखामा कृत्रिम गर्भाधान सेवा पुगेको छ।	
एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, रुकुम				
ब.व.को बुँदा नं .	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
२३	वाली वस्तु विशेष सघन व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम (भेडापालन)	१	व्यवसायिक भेडापालनका लागि उन्नत भेडीहरु खरिद, सँगसँगै भेडीगोठ, भेडा कुरुवा घर निर्माण, भेडाहरुको पानी खानका लागि पोखरी निर्माण, भेडाको उनबाट राडिपाखी निर्माण गर्ने मेशीन राख्नका लागि घर निर्माण आदि।	
३३	पशुपंक्षीमा लाग्ने खोरेत, भ्यागुते, चरचरे, स्वाइनफिवर,पिपिआर, लम्पिस्किन, रानीखेत रोग नियन्त्रण गर्न खोप कार्यक्रम	१	८००० गाईभैसीमा लम्पिस्किन खोप, १४९ कुरुरहरुमा रेविज खोप, ३८०० कुखुराहरुमा रानीखेत रोग विरुद्धको खोपबाट पशुपंक्षीहरु घातक रोगबाट बच्नेछन्; यसैगरी २४००० भेडाबाखामा पिपिआर खोप, १०००० गाईभैसीमा खोरेत रोग विरुद्धको एफखोप .डी.एम. गाउँपालिकाहरूसँग समन्वयमा लगाईएकोछ । यसबाट २० जनाले रोजगारी प्राप्त गर्नेछन् ।	
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, दाङ				
ब.व.को बुँदा नं.	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
२३	सघन व्यवसायिकक्षेत्र (भैसी) विकास कार्यक्रम	३० लाख	२१ लाख ,१९ वटा खोर निर्माण च्याफ कटर मिल्क क्यान खरिद	

३०	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान	१ करोड	९६.२० लाख, १२ सहकारी लगायत अन्य ११३६ जना लाभान्वित	
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, गुल्मी				
ब.व.को बुँदा नं .	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
२३	वालि वस्तु विशेष सघन व्यवसायीक क्षेत्र विकास कार्यक्रम	२	२	समुहसहकारी/
३०	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम	०	६	सहकारीनिजि फर्म/
३६	लक्षित समुदाय विशेष आयआर्जन कार्यक्रम	१	१	समुह
३३	खोप कार्यक्रम	२२३०००	२११६२२	विभिन्न पशुपन्छी
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, कपिलवस्तु				
ब.व.को बुँदा नं .	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
२३	वाली वस्तु विशेष सघन व्यावसायिक उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम (भैसिपालन, माछापालन)	२	२	भुक्तानी बांकी रहेको
३०	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान	१ (६०लाख)	१ (६० लाख)	
	कृषक सम्मान कार्यक्रम	१ पटक	१ पटक	
३२	प्राकृतिक जलाशयको मर्मत संभार	१० हे	०	सम्झौता हुन नसकेको
३३	खोरेत, भ्यागुते, चरचरे, स्वाईन फिवर, पिपिआर, लम्पिस्किन खोप		खोरेत ६० हजार, भ्यागुते चरचरे १० हजार, स्वाईन फिवर ४ हजार, पिपिआर ८४ हजार, लम्पिस्किन २४ हजार	
३४	निःशुल्क औषधि वितरण डिस्पेन्सरी सेवा	नियमित	नियमित संचालन भएको	
	डोर टु डोर बाझोपन निवारण सेवा	४	३	

भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, अर्घाखाँची				
ब.को बुँदा नं .व .	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
२३	बाखा पालन व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६	(६) बोयर ब्रिडरहर्डमल्टीप्लायर हर्ड / परिचालन, खरी बाखाको श्रोत केन्द्र स्थापना, लक्षित समूदाय विशेष बाखा पालन कार्यक्रम र वालीवस्तु विशेष बाखा पालन कार्यक्रम सञ्चालन भै ५५४ घरपरिवारका कृषक सदस्यहरु बाखा पालन व्यवसायमा संलग्न	।
३०	दूध मासु र अण्डामा आधारित प्रोत्साहन अनुदान वितरण	५० लाख	४० लाख ६३ हजार	
३१	मालारानी गाउँपालिकामा बाखा श्रोत केन्द्र स्थापना	१	०	जग्गा खरिद प्रकृया अगाडी बढेको
३४	पशुपन्छीहरुमा निशुल्क खोप सेवा / कृत्रिम गर्भाधान सेवा तथा उपचार सेवा सञ्चालन		उपचार सेवा: १४३४७ कृत्रिम गर्भाधान: ६००१ खोप सेवा: ४९६५४	
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, नवलपरासी				
ब.को बुँदा नं .व .	बजेट वक्तव्य अनुसारको कार्यक्रम	लक्ष्य	प्रगती विवरण	कैफियत
२३	वाली विशेष सघन क्षेत्र विकास कार्यक्रम	२	२ वटा समुहमा २०जना २०/ गरि ४० घरधुरी लाभान्वित भएको ।	प्रतापपुर-२ सेमरीमा गठित समुहमा भैसीपालनको कार्यक्रम र सुनवल-३ मा गठित समुहमा बंगुर पालन कार्यक्रम संचालन भएको
३०	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन कार्यक्रम	१	२१ वटा सहकारी /संस्था/ डेरीउद्योग ३६३६/व्यक्तिगत घरधुरी लाभान्वित भएको ।	२१ वटा सहकारी / व्यक्तिगत /संस्था डेरी उद्योगलाई /त गरेर रु.१००९५११६

				अनुदान वितरण ।
३२	नयाँ पोखरी निर्माण	५ हेक्टर	१.१ हेक्टर निर्माण	६ जना कृषकले १.१२ हेक्टर क्षेत्रफलमा नयाँ पोखरी निर्माण गरेका ।
३३	भ्याक्सिनेटर परिचालन कार्यक्रम	४	यस जिल्लामा पशुपन्ध्रीमा FMD, PPR, Ranikhet लगायत जम्मा 175900 डोज खोप लगाइएको छ ।	
३४	कृत्रिम गर्भाधान सेवा			गाई, भैसी र बाखा गरि जम्मा 17066 कृत्रिम गर्भाधान भएको ।
३६	लक्षित समुदाय विशेष आयआर्जन कार्यक्रम	१	१	मुखियाटोल लक्षित वर्ग कुखुरा पालन समुह सुनवल-2 मा २० वटा खोर निर्माण, २००० गोटा चल्ला वितरण, फिडर-४० गोटा, ड्रिक्टर ४०-गोटा, दाना ५०० केर औषधी .जी. वितरण भएको तथा अभिमुखिकरण तालिम एक दिने ।

१०.१ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट सञ्चालन हुने अन्य सेवा तथा कार्यक्रमहरूको उपलब्धी विवरण

तालिका नं. ३७, पशुपन्छी उपचार सेवाको विवरण

सि.नं.	जिल्ला	मेडिकल उपचार	मेजर सर्जिकल उपचार	सर्जिकल उपचार	गाईनोकोलोजिकल उपचार	बन्ध्याकरण	आन्तरिक परजिवि	बाह्य परजिवि
१	नवलपरासी	१९०७	२८	११६	२४	२५६	४३३	२८९
२	कपिलवस्तु	३४९९७	११६	१५२५	११६९	३७६०	२८३७९	७३९७
३	रुपन्देही	४६३१	८	११९८	८०२	५५३	४४०२	२०८१
४	बर्दिया	५८९५३	१६३	४५७	३१९	२२१४	३९६४४	९३६१
५	रोल्पा	३०८७	०	७०	१०६	४२१	५३१२	२२४५
६	प्युठान	८२०७	७३	३६	५३	५२	४०५६	२५७२
७	अर्घाखाँची	२५९६	१२	१३८	३९५	२६८	७५३२	३४३६
८	गुल्मी	३११८	८७	१६	२२१	११	१२८१	४८१
९	रुकुम	१३७१०	०	१२३	१६२	११६	२३१२३	१६५४७
१०	पाल्पा	१३८४८	१५२	२०१	४७५	१३३०	३४३५८	१९३२४
११	दाङ	३२२६	१९५	३२९	१६०	७९९	२८८१	५०२२
१२	बाँके	४४४१४	१०	१५६९	१०१४	१३४२	२४४६	१८७३
	जम्मा	१९२६९४	८४४	५७७८	४९००	१११२२	१५३८४७	७०६२८

तालिका नं. ३८, रोग निदान प्रयोगशाला सेवाको विवरण

सि.नं.	जिल्ला	गोबर परिक्षण	पिशाव परिक्षण	दुध परिक्षण	छाला परिक्षण	रगत परिक्षण संख्या	शव परिक्षण (बाखा)	पोष्टमार्टम (कुखुरा)
१	नवलपरासी	६३३	०	०	०	०	१	१७
२	कपिलवस्तु	३४११	२६	९४	०	०	०	१४१
३	रुपन्देही	१५७१	०	१०८	१६	७५	२	२३८
४	बर्दिया	३०८८	०	९१	२	१५	२३	८२
५	रोल्पा	१४४११	०	११	०	०	०	९
६	प्यूठान	९९	०	१९	०	०	०	१७
७	अर्घाखाँची	६७५	०	२०	०	०	०	३५
८	गुल्मी	१९०	०	१५	०	०	०	१५
९	रुकुम	१	०	०	०	०	१	०
१०	पाल्पा	१७९८	१	२९	५७	५	०	५६
११	दाङ	८३०	१०	१३	०	०	५	३६८
१२	बाँके	१०१५	०	१४	०	०	२१	२४
	जम्मा	२७७२२	३७	४१४	७५	९५	५३	१००२

तालिका नं. ३९, पशुपन्छी खोपको विवरण

सि नं	जिल्ला	एफ.डी.एम.	रेविज	स्वाईन फिभर	पि.आर.पि.	रानीखेत	डिस्टेम्पर	लम्पी स्किन रोग	एच.एस. बि.क्यू.	गम्बोरो	जम्मा
१	नवलपरासी	४१८००	५६१	२६००	६५६००	२१०००	३५३	३४९००	१००००		१७६८१४
२	कपिलबस्तु	६००००	८८३	४०००	८४०००	५५०००	२००	२४०००	१००००		२३८०८३
३	रुपन्देही	१०९०००	९३६	२६००	१३१५००	१००००	१४४	३४०००	१३१००		३०१२८०
४	बर्दिया	४९०००	११९०	३००००	१२४०००	२१६००	८०	३४०००	१३६००		२७३४७०
५	रोल्पा	६२५९३	५४९	४०००	१३२५००	४३७००	०	२६०९१	०		२६९४३३
६	प्युठान	३६९९७	१७८	२२००	१३१०००	३६४००	०	१५३००	०		२२२०७५
७	गुल्मी	२९०९८	१०६७	१५५९	११०१०५	४७२२२	०	२२५७१	०		२११६२२
८	अर्घाखाँची	२६१३४	३१७	०	११९२३	२२५०	०	८६३०	०	४००	४९६५४
९	रुकुम	१००००	१७६	९६	१९५३४	३८००	०	१००००	०		४३६०६
१०	पाल्पा	२६४००	५४२	१३८००	१२५१००	४३४००	०	९२००	०		२१८४४२
११	दाङ	५५०००	२०२६	२७५००	१९८०००	६३०००	२६५	३३१००	१००००		३८८८९१
१२	बाँके	१०७३५०	११११	७८००	२०३३००	२६९९९	७७	१०६५०	४६००		३६१८८७
	जम्मा	६१३३७२	९५३६	९६१५५	१३३६५६२	३७४३७१	१११९	२६२४४२	६१३००		२७५५२५७

तालिका नं. ४०, कृत्रिम गर्भाधान सेवाको विवरण

सि.नं.	जिल्ला	गाई	भैंसी	बाखा	जम्मा
१	रुपन्देही	१८०५५	१३०६४	५८७	३१७०६
२	नवलपरासी	८३२४	८२७५	४९७	१७०९६
३	अर्घाखाँची	१५७५	४४२१	५	६००१
४	पाल्पा	१७१५	१७४६	१२	३४७३
५	कपिलवस्तु	३२२५	३१२८	२३	६३७६
६	बाँके	१८०९	१२४९	२१	३०७९
७	दाङ	२३३८	२१४८	४४	४५३०
८	गुल्मी	१६१५	१४६१	४	३०८०
९	बर्दिया	४४१०	३७९२	१०	८२१२
१०	रोल्पा	१३६	३७६	७	५१९
११	प्यूठान	२२६	२५७	८	४९१
१२	रुकुम	८	१७	९	३४
	जम्मा	४३४३६	३९९३४	१२२७	८४५९७

तालिका नं. ४७, पोषण सुधारका लागि ग्रामिण कुखुरा पालन कार्यक्रम तथा spaying/neutering कार्यक्रमको प्रगती विवरण

सि.नं.	जिल्ला	पोषण सुधारका लागि ग्रामिण कुखुरा पालन कार्यक्रम			spaying/neutering कार्यक्रम	
		लक्ष्य	कृषक	कुखुरा वितरण	लक्ष्य	प्रगती
१	रुपन्देही	४	१००	५०००	३	८१८
२	नवलपरासी	१	२५	१२५०	१	१०५
३	अर्घाखाँची	३	७५	३७५०	१	८१
४	पाल्पा	३	७५	३८२५	१	१२०
५	कपिलवस्तु	४	७५	३७५०	१	१३८
६	बाँके	५	१२५	५२५०	१	७०
७	दाङ	३	७५	३७५०	२	४६७
८	गुल्मी	४	१००	५०००	१	८६
९	बर्दिया	०	०	०	१	६२
१०	रोल्पा	३	७५	३७५०	२	३१६
११	प्यूठान	२	५०	२४००	१	७२
१२	रुकुम	३	७५	३७५०	०	०
	जम्मा	३५	८५०	४१४७५	१५	२३३५

तालिका नं. ४९, Door To Door पशु बाँझोपन निवारण शिविर कार्यक्रम संचालनको विवरण

सि.नं.	जिल्ला	Door To Door पशु वीडोपन निवारण शिविर			
		संख्या	कृषक	उपचारित पशु	सफलता प्रतिशत
१	रुपन्देही	५	१५६	३४१	६८६.
१	सैनामैना नगरपालिका		२७	५८	६८
२	देवदह नगरपालिका		२४	५३	७०
३	तिलोत्तमा नगरपालिका		४९	१११	७०
४	बुटवल उपमहानगर पालिका		२४	६४	७०
५	कन्चन गाउँपालिका		३२	५५	६५
२	नवलपरासी	४	१२१	२५७	७१७३.
१	बर्दघाट नको विभिन्न वडाहरुमा.पा.		२४	५१	५३
२	सुनवल नको विभिन्न वडा .पा.		२९	६५	८३
३	सुस्ता गाविभिन्न वडा को.पा.		३३	५६	७६
४	रामग्राम नको विभिन्न वडा.पा.		३५	८५	७५
३	अर्घाखाँची	३	९६	२३२	६५.
१	सितगङ्गा नर .पा., ३, ४ र १२		३०	७५	६५

सि.नं.	जिल्ला	Door To Door पशु वॉइपोन निवारण शिविर			
		संख्या	कृषक	उपचारित पशु	सफलता प्रतिशत
२	सन्धिखर्क न पा २, ८, १० र ११		३२	६९	६५
३	मालारानी गा पा-र छत्रदेव गा पा ५ २-७ तथा सन्धिखर्क १, ९ र १०		३४	८८	६५
४	पाल्पा	२	७१	१०८	२३१५.
१	तानसेन.पा.र रैनदेवि छहरा गा .नपा.		३०	५२	६९.४
२	तिनाउ माथागढी र रामपुर/		४१	५६	
५	कपिलबस्तु	३	९२	१५६	६६६७.
१	वाणगंगा र कपिलबस्तु नगरपालिका		३३	५१	७०
२	शिवराज र बुद्धभुमी		३०	५३	६५
३	वाणगंगा र मायादेवी		२९	५२	६५
६	बाँके	४	१७६	३२८	०
१	जानकी गाउँपालिका ४-र ५		५१	७१	
२	खजुरा गाउँपालिकार ५ ३-		३६	७०	
३	कोहलपुर नगरपालिका १५-		३५	७३	
४	नरैनापुर गाउँपालिकार -५ र ६		५४	११४	

सि.नं.	जिल्ला	Door To Door पशु वॉइोपन निवारण शिविर			
		संख्या	कृषक	उपचारित पशु	सफलता प्रतिशत
७	दाड	३	८३	२००	१९.
१	राजपुर गाँउपालिका		२८	६८	५७
२	गढवा गाँउपालिका		२४	५७	
३	लमही नगरपालिका		३१	७५	
८	गुल्मी	४	९६	२०८	६०.
१	रेसुङ्गा, छत्रकोट, गुल्मीदरवार, रुरु पालिका		२७	५२	८०
२	चन्द्रकोट , मुसिकोट, सत्यवती, कालीगण्डकी पालिका		२५	५२	८०
३	धुर्कोट, इशमा, मदाने, रेसुङ्गा पालिका		१७	५१	८०
४	गुल्मीदरवार, रुरु, छत्रकोट, सत्यवती पालिका		२७	५३	
९	बर्दिया	४	१३२	२१५	७७५.
१	गुलरिया नगरपालिका		१९	५३	७०
२	बासगढी नगरपालिका		२५	५५	६८
३	मधुवन नगरपालिका		४०	५०	८७
४	बढैयाताल गाउँपालिका		४८	५७	८५

सि.नं.	जिल्ला	Door To Door पशु वीडोपन निवारण शिविर			
		संख्या	कृषक	उपचारित पशु	सफलता प्रतिशत
१०	रोल्पा	२	०	१०४	७२५.
१	रोल्पा नगरपालिका३-, २ ७			५४	७०
२	सुनिल स्मृति ५, ७			५०	७५
११	प्यूठान	२	६२	१०२	७३.
१	प्यूठान तथा स्वर्गद्वारी नगरपालिका		२९	५२	८०
२	जिल्लाभर		३३	५०	६६
	जम्मा	३६	९९३	२०९५	

१०.२ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट विभिन्न कार्यक्रमहरू मार्फत बनेका भौतिक पूर्वाधार निर्माण/सुधार तथा वितरण भएका औजार उपकरणहरूको विवरण

तालिका नं. ४२, चालू आर्थिक वर्षको विभिन्न कार्यक्रम तर्फ अनुदानबाट भएको भौतिक पूर्वाधार निर्माण/सुधार/विवरण

विवरण	नवलपरासी	कपिलबस्तु	रुपन्देही	बर्दिया	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	रुकुम	पाल्पा	दाङ	बाँके	जम्मा
गोठ निर्माण तथा सुधार	१२	१६	१	६			३०	२०	२		१८	६१	१६६
बाखाको खोर निर्माण तथा सुधार	९		१३		१५४	७१	७८	७०		१५६	३४	१	५८६
बंगुरको खोर निर्माण/सुधार	१०			१७	२०					३०			७७
भुसा घर निर्माण											१	३	४
मासु पसल निर्माण/सुधार/	३		६		२		१	५		२	१		२०
जिउँदो माछा स्टल निर्माण											१		१
पोखरी निर्माण/मर्मत हे/	१.११	५.१०	३.०७	१.६०	०.०१					०.२०	९.००	२.००	२२
प्राकृतिक जलासय मर्मत सुधार हे.				१.९०							२		३.९
कुखुराको खोर निर्माण	४५	७५	१००		८८	४८	१००	७५	९५	७५	७५	१२५	९०१
डेरी पसल निर्माण सुधार		२			१								३
वोरिङ जडान		१											१
भर्मि कम्पोष्ट उत्पादन ट्रेस निर्माण			१										१
म्यानुअर पिट निर्माण				३									३
बंगुर खोरमा फुटवाथ निर्माण				१९									१९

विवरण	नवलपरासी	कपिलबस्तु	रुपन्देही	बर्दिया	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	रुकुम	पाल्पा	दाङ	बाँके	जम्मा
कोल्ड च्याम्बर निर्माण				३									३
गौशालामा ट्रस निर्माण				२									२
गौशालामा कम्पोष्ट पिट निर्माण				३									३
सिंचाइ ट्यांकी					३								३
फलामको पक्की टनेल						२४							२४
सिंचाइको लागि इन्टेक निर्माण						१							१
सिंचाइको लागि रिजर्भ ट्यांक निर्माण						१							१
सिंचाई पाइप विस्तार मिटर						२८००							२८००
दुध संकलन केन्द्र निर्माणसुधार/								२					२
बाखाको ट्रस निर्माण								४					४
(सघन भेडा पालनमसिन घर (									१				१
(सघन भेडा पालनकुरुवा घर (									१				१
सिंचाइ कुलो निर्माण											१		१
भैसी गोठमा ट्रस निर्माण											२		२

तालिका नं. ५०, मेशिनरीवितरणको उपकरण खरिद तथा/ विवरण

सामग्रीहरूको विवरण	नवलपरासी	कपिलबस्तु	रुपन्देही	बर्दिया	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	रुकुम	पाल्पा	दाङ	बाँके	जम्मा
--------------------	----------	-----------	-----------	---------	--------	---------	--------	------------	-------	--------	-----	-------	-------

सामग्रीहरुको विवरण	नवलपरासी	कपिलबस्तु	रुपन्देही	बर्दिया	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	रुकुम	पाल्पा	दाङ	बाँके	जम्मा
चिलिङ्ग भ्याट सेट				१	१		२	२		१		१	८
पम्पसेट	६			३				१				९	१९
दाना पिस्ने ग्रान्डर (कम्वाइन समेत)	५					२६	३	१		१०	१०	१	५६
फ्रिज					१								१
च्याफकटर	२७	२८	२२	३४	२९	६०	२२	१		२	२९	१७५	४२९
काउ म्याट			६	२०				४२			१०	८	८६
डिफ्रिज	२	३	५	२	३			६		२	४	६	३३
सोकेश फ्रिज										२			२
ईरिक्सा				३									३
डिपिङ्ग ट्याक										२			२
मोटर (विभिन्न)HP	३४	२	१	९३							५	१९	१५४
समरसेवल मोटर												१	१
क्यान ४० लिटर लगायत	२०	४						८३			२२	४	१३३
इन्भर्टर सेट खरिद	१	१											२
चेष्ट फ्रिजर ५०० लिटर			१										१
बेसार प्रशोधन मेशिन				१									१

सामग्रीहरूको विवरण	नवलपरासी	कपिलबस्तु	रुपन्देही	बर्दिया	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	रुकुम	पाल्पा	दाङ	बाँके	जम्मा
दुध होमोजिनाइजर				१									१
क्रिम सेपरेटर									२				२
निप्पल				१									१
थर्मोमिटर				३३									३३
दुध प्याकेजिङ मेसिन				१									१
Pig Warm Mat					६०								६०
Pig Catcher					२०								२०
Digital तराजु	६				३								९
पनिर भ्याट					१								१
सिंचाइको लागि स्प्रिङ्कल						६०							६०
स्प्रेयरपावर स्प्रे/	२१					६०							८१
पानी टंकी						१							१
सोलार								१					१
एयर कम्प्रेसर मेशिन अक्सिजन) (मोटर 120Watt	१												१
प्रेसर क्लिनर										१			
मोटर	२												२
पंखा	११												११

सामग्रीहरूको विवरण	नवलपरासी	कपिलबस्तु	रुपन्देही	बर्दिया	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	रुकुम	पाल्पा	दाङ	बाँके	जम्मा
मिनि टिलर 9hp	२									१२			१४
पावर टिलर 5hp	१												१
ड्याग बनाउने औजार	१												१
व्हील ब्यारो	७												७
फाली	२												२
दाँते सेट (garden rock)	२५												२५
जुतो सोर्ने (संख्या)	२५												२५
धार लगाउने (Glinder)	२												२
डेलिभरी पाईप (विभिन्न (inch (kg)	३९७												३९७
सेक्सन पाईप (विभिन्न)inch (फिट)	४४०												४४०
कालो पाईप (विभिन्न) (.मि)inch	२३२												२३२
ब्यान्ड, नोजल पाईप (संख्या)4inch	१०												१०
गेट, चेक भल्ब (थान)4 inch	६												६
ड्रम निलो (संख्या)200 लि.	१५												१५
डुँडी (संख्या)	३०												३०
एप्रोन (संख्या)	२०												२०
विजुलीको तार (क्वायल)	५												५

सामग्रीहरूको विवरण	नवलपरासी	कपिलबस्तु	रुपन्देही	बर्दिया	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	रुकुम	पाल्पा	दाङ	बाँके	जम्मा
पानी ट्यांकि)500,1000,2000 लि(.)	१०												१०
P.V.C. Garden pipe (1 2 3 ईन्च - (.जी.के	८७५.												८७५

१०.३ पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूमा भएका समस्याहरू

कार्यालय	देखिएका समस्याहरू	सुझाव तथा समाधानको प्रयास
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, अर्घाखाँची	करिव १.५ महिना अघि सम्म बजेट रोक्का हुनु। लेखा र प्रशासनका कर्मचारीहरूको पदपूर्ति नहुनु। अनुत्पादक गाईगोरुको व्यवस्थापनमा समस्या। उत्पादित दूधको बजार व्यवस्थापनमा समस्या।	<ul style="list-style-type: none"> ➤ विनियोजित बजेट अनुसार सम्झौता रकम उपलब्ध हुनुपर्ने। ➤ बजार लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुनुपर्ने।
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, कपिलबस्तु	वालीवस्तु विशेष सघन खेति मत्स्य पालन कार्यक्रममा ५०% अनुदान रहेकोले कृषक सहभागितामा अरुचि, संजालको व्वस्था गरिएको तर संजालको दर्ता परिचालन तथा कार्यक्रम संचालनमा संजालको कुनै जिम्मेवारी नरहेको।	<ul style="list-style-type: none"> ➤ अनुदान ७५ हुनुपर्ने%। संजालको व्यवस्था पुनर्विचार गर्नु पर्ने।
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, दाङ	आ.व.२०८०मा कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि ८१/ढिलो गरी प्राप्त भएको जसले समयमै कार्यक्रम सुरु गर्न नसकिएको तेस्रो त्रैमासिकको अन्तिम तिर थप अनुदान कार्यक्रमका लागि बजेट प्राप्त भएको चौथो चौमासिकमा बजेट रोक्का तथा असार मसान्तमा	<ul style="list-style-type: none"> ➤ समयमै कार्यविधि निर्माण हुनुपर्ने ➤ आ.व. अन्तिम तिर थप बजेट विनियोजन गर्ने अभ्यास अन्त्य गर्नुपर्ने ➤ विशेष वर्गव्यक्ति/लाभग्राही/ तोकिएर कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने परिपाटि निरुत्पाहित गर्नुपर्ने

कार्यालय	देखिएका समस्याहरू	सुझाव तथा समाधानको प्रयास
	<p>समयभन्दा अगावै बजेट रोक्दा प्राविधिक रूपमा उपयुक्त नभएका योजना पनि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने अत्याधिक राजनीतिक दबाव</p> <p>पूर्वाधार तथा निर्माण कार्यक्रमतर्फ आवश्यक इन्जिनियर जनशक्ति नभएको</p>	<p>➤ १ जिल्लामा ज्ञान केन्द्रजना सम् वटै कार्यालय हेर्ने गरी १ विज्ञ केन्द्र २/बन्धित जनशक्ति व्यवस्थापन हुनुपर्ने</p>
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, गुल्मी	<p>लक्ष्य तोकिएको कार्यक्रमको समयमा कार्यविधि नआउने</p> <p>स्थान तोकि स्वीकृत भएका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा समस्या</p>	<p>➤ समयमै कार्यविधि आउनुपर्ने</p> <p>➤ स्थान नतोकी कार्यक्रम स्वीकृत भई आएमा कार्यक्रमको प्रभावकारिता राम्रो हुने।</p>
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रोल्पा	<p>कार्य बोझ अनुसार जनशक्तिको अभाव</p> <p>कृषकस्तरमा संस्थागत विकास /सहकारी) (समुह/समिति, रेकर्डतथ्यांक व्यवस्थापन नहुनु/</p> <p>अस्पतालमा अत्यावश्यक पूर्वाधार एबम उपकरणको कमी।</p>	<p>➤ संगठन संरचना फेर बदल गर्नु पर्नेनवौ तहको नेतृत्वमा आवश्यक दरबन्दी थप गर्नु : .जना प १ .चि .जना प थप १)पर्नेबि (सहित अन्य दरबन्दी थप गरिनुपर्ने .अ .</p> <p>➤ समयमै पद पूर्तिको व्यवस्था गरिनु पर्ने</p> <p>➤ प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रमको कार्यविधिमा आवश्यक परिमार्जन गरिनु पर्ने</p> <p>➤ कृषकको क्षमता विकासका लागि कार्यक्रम संचालन घुम्ती तालिम), अभियानमुखी कार्यक्रम आदि (</p> <p>➤ पशुपन्छी उपचार कक्ष, पोष्टमार्टम एबम अप्रेसन कक्षको तत्काल निर्माण र उपकरणहरू अल्ट्रा साउन्ड), रगत परिक्षण, तथा अन्य उपकरण को (व्यवस्था गरिनु पर्ने।</p>
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, पाल्पा	समयमै कार्यविधि प्राप्त नहुनु	<p>➤ समयमै व्यवस्थापन हुनु पर्ने</p>

कार्यालय	देखिएका समस्याहरू	सुझाव तथा समाधानको प्रयास
भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रुपन्देही	<p>जनशक्तीको कमी</p> <p>अनुदानका कार्यक्रमको चाप अत्यधिक हुनाले फिल्ड प्रमाणीकरणमा ठूलो जनशक्ति, स्रोत र समय खर्च हुने।</p> <p>संघबाट निशुल्क उपलब्ध हुने खोप समयमा र तोकिएको परिमाणमा प्राप्त नहुनाले कार्यक्रम प्रभावकारी नभएको।</p> <p>अनुदान प्रतिस्पर्धात्मक भएकोले केही सिमित कृषकहरू लाभान्वित भई बहुसंख्यक कृषक समेटन नसकिएको।</p> <p>समय अनुसार कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि नहुनु।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ दरवन्दी बमोजिम कर्मचारी पदपूर्ती यथासिद्ध हुनु पर्ने। ➤ शसर्त कार्यक्रम बजेट स्थानीय तहलाई उपलब्ध गराई विज्ञ केन्द्रद्वारा प्राविधिक सेवा प्रवाह र कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धिमूलक कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्ने। ➤ संघबाट प्राप्त हुने परिमाण बाहेकको आवश्यक खोप समयमा नै खरिद गरी सम्बन्धित कार्यालयलाई उपलब्ध गराउन प्रदेशले बजेट व्यवस्था गर्नु पर्ने। ➤ प्रतिफलमा आधारित अनुदान रकम वितरणलाई व्यवस्थित गराई सबै कृषकहरूलाई समेटनु पर्ने। ➤ समय सापेक्ष सिपमूलक तालीमको व्यवस्था हुनु पर्ने।
एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, प्यूठान	<p>स्मार्ट कृषि गाँउमा स्थानीय तहबाट अधील्ला आ .व. मा लागत साझेदारी नगरिदिँदा .व.हरूमा जस्तै यस आ कृषकहरू कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्न उदासिन भएको</p> <p>कार्यक्रम संचालनको मापदण्ड कार्यक्रम कार्यन्वयन स्थलको वास्तविक वस्तुस्थितिभन्दा अलि महव्वकांक्षी भएको</p> <p>ठूलो भोलुममा बजेट समुहगत /क्लस्टरमा कार्यन्वयनको मापदण्डका कारण बजेट कार्यन्वयन गर्दा मापदण्ड पुर्याउन गाह्रो र कुनै स्थानको मेहनती किसान कार्यक्रमबाट बंचित हुने कुनै स्थानको कमसल किसान संख्या पुर्याउने बाध्याताका कारण समेटिनुपर्ने बाध्यात्मक अवस्था</p> <p>कार्यालय भवन कृषि र पशुपन्छी एकै भवनमा</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ स्थानीय तहलाई सम्पुरक अनुदानमा कार्यक्रम तर्जुमा गराउन सके (म्याचिड फण्ड) लागत साझेदारी अनिवार्य हुने ➤ कुनैपनि कार्यक्रम संचालनको लागि मापदण्ड बनाउँदा धेरै महत्वकांक्षी र वास्तविक वस्तुस्थितिसंग मेल नखानेगरि नराखी सहज हुने गरी कार्यक्रम कार्यन्वयन हुने गरि प्रस्तावकहरूबीच प्रतिस्पर्धा हुने गरि राख्न सके सहज ढंगबाट कार्यक्रम कार्यन्वयन हुने ➤ कार्यक्रम समूहगत मात्र नभई नीजी व्यावसायिकलाई समेत समेट्ने गरी प्रक्षेपण गरिनुपर्ने ➤ कार्यालय भवन निर्माणको लागि ४० लाख ५० लाखका टुक्रे बजेट विनियोजन भई फ्रिज हुने गरेकाले पर्याप्त बजेट विनियोजन गरिनुपर्ने वा शहर विकास कार्यालयमार्फत भवन निर्माणको लागि बजेट विनियोजन गरिनुपर्ने

कार्यालय	देखिएका समस्याहरू	सुझाव तथा समाधानको प्रयास
	बस्तनुपर्ने भई साँगुरो भएकाले सेवा प्रवाहमा कठिनाई २०२७ सालमा निर्माण भई हालसम्म प्रयोगमा आएको पटकपटकको भूकम्पको कारण चर्किएर जिर्ण भई निकै जोखिमपूर्ण अवस्थामा सेवा प्रवाह भइरहेको	
एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, बर्दिया	बालि बस्तु विशेष सघन उत्पादन क्षेत्र विकास कार्यक्रम । प्रविधि प्रदर्शन कार्यक्रम संचालन गर्न सहमति लिने प्रकृया । लक्षित वर्ग विशेष आय आर्जन कार्यक्रममा १०० कुखुरा वितरण गरिने	<ul style="list-style-type: none"> ➤ बंगर तथा भैसि पालन कार्यक्रममा १०० माउ पुगनु पर्ने र समुह पनि बनाउनु पर्ने अवस्थामा साना किसान समेटन कठिन भएकाले माउ संख्या ७० देखि ८० भए उपयुक्त हुने । ➤ निर्देशनालयले आ ब को सुरुमा प्रदर्शनमा समेटन उपुक्त विषय संबन्धि सुझाव उपलब्ध गराई सोहि आधार सञ्चालन गर्न उपयुक्त हुने । ➤ न्युनतम २५ कुखुरा हुनुपर्ने ।
एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, रुकुम	कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि समयमै उपलब्ध नहुने । स्वीकृत दरबन्दी अनुसारको कर्मचारी नहुनु ।	<ul style="list-style-type: none"> ➤ कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि समयमै तयार तथा स्विकृत गरेर भदौ पहिलो हप्ता भित्रै जिल्लामा पठाउने । ➤ स्वीकृत दरबन्दी अनुसार कर्मचारीहरूको खटनपटन समयमै गर्नुपर्ने ।
मत्स्य विकास केन्द्र, संशेरगंज, चाँके	गाडी पुरानो हुनु । फार्मको क्षेत्रफल कम रहेको । ईलेक्ट्रोनिकस मेशिनरी सामग्री विग्रिनु/जल्ने समस्या जस्तै मोटर, एरेटर, जेनेरेटर आदि ।	<ul style="list-style-type: none"> ➤ २१ वर्ष पुरानो गाडी भएकोले अनुगमन गर्न कठिनाई भएकोले नयाँ गाडीको व्यवस्था हुनु पर्ने । ➤ थप जग्गा खरिद गरी फार्मको क्षमता विकास गर्नुपर्ने । ➤ फार्मको क्षेत्रफल कम हुनुको साथै पोखरी वर्षे पिच्छे भत्किदै जानु र सोको मर्मत संभार गर्न बजेट विनियोजन हुनु पर्ने वा सिमेन्टेड वालको लागि बजेट विनियोजन हुनु पर्ने । ➤ मेशिनरी सामग्री मर्मत संभार प्रयास बजेट विनियोजन गर्नुपर्ने ।
पशु सेवा तालिम केन्द्र,	जनशक्तिको नपुग रहेको ।	<ul style="list-style-type: none"> ➤ दरबन्दी अनुसार पदपूर्ति हुनु पर्ने । ➤ नयाँ आवास भवन निर्माण गर्नु पर्ने ।

कार्यालय	देखिएका समस्याहरू	सुझाव तथा समाधानको प्रयास
नेपालगञ्ज, बाँके	<p>वाह्य प्रशिक्षकमा अत्याधिक निर्भर ।</p> <p>उपयुक्त आवासको समस्या ।</p> <p>तालिमको आवश्यकता र भवनको डीजाइन विच तालमेल नमिलेको ।</p> <p>हालसम्म चापाकलबाट नै पानीको आपूर्ति हुने गरेको</p> <p>सोलर पावर र ईन्भर्टरको व्याट्री बिग्रेको</p> <p>विद्युतिकरणमा समस्या</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ तालिम प्रशिक्षकहरूलाई समय सापेक्ष तालिमको व्यवस्था गर्नु पर्ने ➤ व्यवसायिक कृषक सहभागितामा जोड दिनु पर्ने । ➤ निर्मित भवनको सुधार गर्नु पर्ने । ➤ शहरी खानेपानी जडान हुनु पर्ने साथै समर सेवल पानी पम्प जडान गर्नु पर्ने । ➤ सोलर पावर र ईन्भर्टरको व्याट्री नयाँ खरिद गर्नु पर्ने । ➤ विद्युतिकरण पुनः गर्नु पर्ने ।

११. सुझाव तथा निर्देशनहरू

- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबाट सञ्चालन गरिएका कार्यक्रमहरूको Cumulative प्रगति विवरण तयार गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।
- भर्मीकम्पोष्ट पीट निर्माण गर्दा प्लाष्टिक छानोको विकल्पमा खरको छानो प्रयोग गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ।
- गत वर्ष सञ्चालित कार्यक्रमहरूको उपलब्धीहरू चालु वर्षमा मात्र देखिने भएकोले समिक्षा अवधिमा मुख्य मुख्य उपलब्धी र कार्यक्रमले पारेको प्रभाव तथा असरको बारेमा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।
- बाँके जिल्लामा आलुको हार्भेष्टमा आलु खन्ने मेसिनको प्रयोग भएकोले मान्छेले गर्ने श्रमदिन र मेसिनको प्रयोगबाट हुने खर्चको तुलनात्मक विश्लेषण गर्नुपर्ने देखिन्छ।
- सञ्चालित मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरूको उपलब्धीमूलक भिडियो क्लिप तयार गरी सबै कार्यालयहरूले documentary तयार गरी राख्न आवश्यकता देखिन्छ।
- रुकुम पूर्वमा स्थापना गरिएको स्याउ ब्रान्डिङ उद्योगलाई वैधानिकीकरणमा लैजानको लागि पहल गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।
- बाली संरक्षण प्रयोगशाला, खजुराले नीमजन्य विषादीको प्रभावकारिता अध्ययन गरी उत्पादन तथा वितरणलाई बढाउँदै लैजानुपर्ने साथै प्रदेशमा रहेका एग्रोभेटहरूको विवरण तयार गरी नियमनलाई बढाउँदै लैजानु पर्ने देखिन्छ।
- बगैचा सुदृढीकरण कार्यक्रम अन्तर्गत सबै जिल्लाहरूबाट प्रत्येक वर्ष सुदृढीकरण गरिएका बगैचाहरूबाट के कति परिमाणमा उत्पादनमा असर देखिएको छ सो सम्बन्धी फिल्ड अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ।
- बाली संरक्षण प्रयोगशालाबाट तयार गरिएको पेष्ट म्यापलाई भरपर्दो र विश्वसनीय बनाउनको लागि विज्ञ संग र पुन जिल्ला स्थित कार्यालयहरू संगको समन्वयमा परिमार्जन गर्नुपर्ने देखिन्छ।
- माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला, खजुराबाट इच्छुक कृषि प्राविधिक एवं कृषि विषय अध्ययनरत विद्यार्थीहरू लाई निशुल्क ५ देखि ७ दिन सम्म माटो परीक्षण र ल्याव सञ्चालन सम्बन्धी प्राविधिक ज्ञान सीप दिइ दक्ष बनाइ पठाउने गरेकोले उक्त कार्यलाई निरन्तरता दिन उपयुक्त देखिन्छ।
- विपदबाट हुने क्षति सम्बन्धी विवरण आउँदा आवश्यक कागजात सहित complete विवरण नआउने, सम्बन्धित कार्यालय/पालिकाका प्रमुखहरूबाट क्रसचेक नहुने र क्षति भएको क्षेत्रफल तथा उत्पादन परिमाण मात्र नआइ कुल क्षेत्रफलको क्षति विवरण आउने गरेकोले पुन क्रसचेक गरेर मात्र पठाउनु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ।
- वीउ उत्पादन कार्यक्रममा वीउ उत्पादन भएको क्षेत्रफल र उत्पादनको मात्र विवरण नभइ खडा वली र उत्पादन पश्चात जात-जातको अलग अलग फोटो संकलन अनिवार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ।

- कर्मचारी अभावले गर्दा कार्यालयको काममा बाधा परिरहेको हुँदा दरवन्दी अनुसार पदपूर्तिको व्यवस्था गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।
- प्रगति समिक्षा संचालन गर्दा मन्त्रालय द्वारा सुरपरिवेक्षक तोकिए समिक्षा कार्यक्रमको सुपरिवेक्षण गर्नुपर्ने सुझाव प्राप्त भएको।
- कृत्रिम गर्भाधान कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा संचालन गरि नियमित रूपमा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।
- प्रतिफलमा आधारित अनुदान रकम वितरणलाई ब्यवस्थित गराई सबै कृषकहरूलाई समेटनु पर्ने देखिन्छ।
- जिल्लाको आवश्यकता तथा माग बमोजिम कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ।
- कृषकलाई प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने प्रकृतिका कार्यक्रमहरू संचालन गर्न प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ।
- नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद संग समन्वय गरि मत्स्य पोखरीहरू संचालनका लागि पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ।
- कुखुरा विकास फार्ममा रहेको दाना मिललाई मत्स्य विकास केन्द्रको दाना आपूर्तिमा सदुपयोग गर्ने सम्वन्धमा संभावनाको खोजि गर्नुपर्ने देखिन्छ।
- फार्म केन्द्रहरूको ५ वर्षे योजना बनाइ कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।
- मत्स्य विकास केन्द्रको क्षमता अभिवृद्धिका लागि थप जग्गा प्राप्तिका लागि पहल गर्नु पर्ने देखिन्छ।
- कृषि जन्य उत्पादनको बजारिकरणमा टेवा पुग्ने गरि कार्यक्रम संचालनलाई जोड दिनु पर्ने देखिन्छ।
- कुकुर विरालो जस्ता विलासि घरपालुवा जनावरहरू (Pet Animal) को नामदर्ताको राजस्व रकम बढाउनुपर्ने देखिन्छ।
- कार्यालयबाट संचालित कार्यक्रमहरूको अभिलेखिकरणमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ।
- पशु सेवा तालिम केन्द्रबाट संचालन हुने विभिन्न तालिम कार्यक्रमहरूको लागि प्रशिक्षकको रोष्टर तयार गरि समयमै तालिम संचालनको व्यवस्था मिलाउनुपर्ने देखिन्छ।

१२. श्रीमान सचिवबाट भएका निर्देशनहरू

- गत वर्षको समिक्षाबाट आगामी दिनमा संचालन गरिने कार्यहरूमा सुधार गर्नु पर्ने,
- जिल्लाहरूबाट संचालन गरिने कार्यक्रम/क्रियाकलापहरूलाई समयमै प्रक्रिया अगाडि बढाइ भुक्तानी प्रक्रियालाई असार महिना अगाडि नै गर्ने गरी संचालन गर्नुपर्ने लगायतका विषयहरूमा निर्देशन भएको थियो।

- कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा नीति तथा बजेट वक्तव्यमा भएका कार्यक्रमहरूलाई बढी महत्व दिनुपर्ने,
- खेती गरिएको क्षेत्रफललाई विस्तार गर्न खेतीयोग्य जग्गाको स्रोत प्रसस्त रहेकोले बाँझो जग्गालाई सदुपयोगमा ल्याउन आवश्यक रहेको,
- नियमित रूपमा नियमनका क्रियाकलापहरू संचालन गर्नुपर्ने लगायतका विषयमा निर्देशन भएको थियो ।

१३. निष्कर्ष (Conclusion)

आ.व. २०८०/०८१ चौथो त्रैमासिक तथा वार्षिक प्रगति समीक्षाको पहिलो सत्रमा कृषि विकास निर्देशनालय, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, नेपालगञ्ज, कृषि सामाग्री कम्पनी लि. भैरहवा, साल्ट ट्रेडिङ कर्पोरेसन भैरहवा, कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, खजुरा, प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना एकाइ, रूपन्देही, प्लान्ट क्वारेन्टाइन, नेपालगञ्ज, रीड परियोजना, बुटवल, USAID-Agricultural input, नेपालगञ्ज गरी ९ वटा र प्राविधिक सत्रमा निर्देशनालय मातहत र एकीकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय गरी १७ वटा (कुल जम्मा २६ वटा) प्रस्तुतीकरण भएको थियो ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार प्रदेशको कुल जनसङ्ख्या ५१२२०७८ रहेको र कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा प्रदेशको योगदान १४.२ प्रतिशत रहेको छ। आ.व. ०८०/८१ मा लुम्बिनी प्रदेशमा प्रमुख खाद्यान्न वालीहरू (धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ, फापरले ओगटेको कुल क्षेत्रफल ६१६४६२ हे. मा २३३२४८९ मे.टन उत्पादन रहेको छ साथै आ.व. ०७९/०८० को तुलनामा आ.व. ०८०/८१ मा घटि बढि उत्पादनको प्रतिशतलाई हेर्दा धानमा १३.९५ प्रतिशत, मकैमा ६.८८ प्रतिशत, गहुँमा ३.४६ प्रतिशतले उत्पादन वृद्धि भएको थियो भने कोदो, जौ र फापरमा लगाएको क्षेत्रफल पनि घट्टै भएको हुँदा क्रमशः -३.१३, -१.२४ र -४.२५ प्रतिशतले उत्पादन घटेको छ । यस प्रदेशमा फलफूलको कुल उत्पादन मध्ये २३.२६ प्रतिशत सुन्तलाजात फलफूल, ५.५९ प्रतिशत हिउँदे फलफूल र ७१.१३, प्रतिशत वर्षे फलफूलको हिस्सा रहेको छ । प्रदेशमा आ.व. २०७९/०८० मा खाद्यान्न आवश्यकता, उपलब्धता र बचतको स्थितिलाई हेर्दा कुल आवश्यक प्रशोधित खाद्यान्न ९७४६७० मे.टन रहेको र खानको लागि प्रयोग हुने उपलब्ध कुल उपभोग्य प्रशोधित खाद्यान्न १४७०९७९ मे.टन रहेकोमा ४९६३१० मे.टन उत्पादन बचतको रूपमा रहेको छ । त्यसैगरी आ.व. २०८०/०८१ मा लगाइएको वर्षे धानको कुल क्षेत्रफल २९९३४८ हेक्टरबाट १२९६८९३.४ मे.टन उत्पादन भइ औसत उत्पादकत्व ४.३३ मे.टन रहेको छ ।

कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयको कुल वार्षिक विनियोजित बजेट ६७ करोड २३ लाख १ हजार रहेको थियो । उक्त विनियोजित बजेटमा खर्चको अवस्थालाई हेर्दा ४४ करोड १२ लाख ७८ हजार भएको थियो । जसमा वार्षिक विनियोजित बजेटको तुलनामा ६५.६४ प्रतिशत वित्तिय प्रगति र एकमुष्ट भारित प्रगति ८६.४ प्रतिशत रहेको छ । कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट सञ्चालित विभिन्न कार्यक्रमहरूबाट कुल ७८ हजार ६ सय ४९ कृषक घरधुरी प्रत्यक्ष लाभान्वित भएका छन् । जस

मध्ये ५१.५ प्रतिशत महिला कृषकहरूको सहभागिता रहेको छ । त्यसैगरी समावेशिताका आधारमा १०.१ प्रतिशत दलित, २५.२ प्रतिशत जनजाति, १७.९ प्रतिशत मधेसी, ०.२ प्रतिशत अपाङ्ग र ४६.६ प्रतिशत अन्य समुदायको सहभागिता रहेको पाईयो । त्यसैगरी प्रदेशमा माटो तथा मल परिक्षण प्रयोगशाला, खजुरा र जिल्ला स्थित कार्यालयहरूबाट कीटवक्स, मोबाइल भेन र कार्यालयमा परिक्षण गरिएको कुल १२ हजार २ सय ८४ वटा नमुना सङ्ख्याको नतिजा अनुसार माटोमा भएको प्राङ्गारिक पदार्थको औसत मात्रा गत वर्षको तुलनामा १.५ प्रतिशतबाट वृद्धि भइ २.०९ प्रतिशत रहेको छ जुन अघिल्लो वर्षको तुलनामा सुधार भएको देखिन्छ ।

कृषि विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयहरूबाट आ.व. ०८०/८१ मा ७३ वटा विभिन्न वाली वस्तु विशेष प्रविधि प्रदर्शन, १०१ वटा भकारो सुधार, १४२ वटा भर्मी कम्पोस्ट पिट निर्माण भइ, ७५ हेक्टर क्षेत्रफलमा बीउ आलु वितरण, ७ वटा उद्योगहरूमा मूल्य अभिवृद्धिका लागि साना कृषि उद्योगमा सहयोग, ३० हेक्टर क्षेत्रफलमा रैथाने वालीको प्रवर्द्धन तथा बजारीकरण, ५६८ वटा प्लास्टिक घर निर्माण, ६४० मौरी घर वितरण, ५ वटा पूर्वाधार निर्माण, १६८८ वटा सिँचाइ आयोजना सम्पन्न, २५६५० दाना पि.वि.एस बीउ आलु वितरण, ९९०९२ वटा विभिन्न फलफूलका बिरुवा वितरण, ७० हेक्टर क्षेत्रफलमा फलफूल बगैँचा सुदृढीकरण, १२२४८ महिलाहरूलाई उन्नत सीडकिट वितरण, १३९ हेक्टर क्षेत्रफलमा करार खेती कार्यक्रम सञ्चालन, १३ वटा विभिन्न वाली वस्तु विशेष स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन, १३९ वटा कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने विभिन्न तालिम, ४३ वटा माटो परिक्षण शिविर, ४२ वटा वाली उपचार शिविर, १९३८ सङ्ख्यामा बीउ नमूना परिक्षण, ३९७ मे.टन उन्नत बीउ उत्पादनमा प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम, ३५६३ सङ्ख्या Soil Health Card छपाई तथा वितरण, २२४ वटा कृषि औजार/ उपकरण वितरण लगायतका कार्यक्रमहरू सम्पन्न भएका छन् ।

त्यसैगरी पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतका कार्यालयको कुल वार्षिक विनियोजित बजेट ९८ करोड ३९ लाख १३ हजार रहेको थियो जसमा ७० करोड ७९ लाख ६ हजार खर्च भएको थियो। पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय र मातहतको कार्यालयको कुल भारित प्रगति ८४.२४ प्रतिशत र वित्तिय प्रगति ७१.९५ प्रतिशत रहेको थियो। बेरुजुको हकमा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय मातहतका कार्यालयहरूको कुल बेरुजु रकम ४ करोड ६० लाख ६६ हजार मध्ये ३७ लाख १९ हजार (८.०७४%) बेरुजु फछौँट भएको छ। त्यसैगरी पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट आ.व २०८०/८१ मा विभिन्न शीर्षकबाट कुल जम्मा रकम रु १६४१५८६०.७५/- राजश्व संकलन भएको छ। कार्यालयहरूको हकमा कुखुरा विकास फर्मको सबैभन्दा बढी (रकम रु १०७०२१०९/-) र मत्स्य विकास फर्मले रकम रु ३३८२३९८.७५/- संकलन गरेको छ । पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा मातहतका कार्यालयहरूबाट २७५५२५७/- खोप सेवा प्रदान गरेको छ भने ८४५९७ कृतिम गर्भाधान सेवा प्रदान गरेको छ। साथै डोर टु डोर पशु बाझोपन निवारण शिविर अन्तर्गत २०९५ पशुको उपचार भएको छ। पोषण सुधारका लागि कुखुरा वितरण कार्यक्रम

अन्तर्गत ४१४७५ कुखुरा वितरण भएको छ भने विभिन्न कार्यालयहरूबाट भौतिक पूर्वाधार निर्माण/सुधार तथा पशुपन्छी व्यवसायका लागि विभिन्न औजार उपकरणहरू वितरण गरेको छ।

उक्त गोष्ठिमा खाद्य सुरक्षा तथा कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन महाशाखा तथा पशुपन्छी विकास महाशाखा प्रमुख र योजना तथा अनुगमन महाशाखा प्रमुखबाट आवश्यक सुझाव र निर्देशन दिनुभएको थियो र अन्त्यमा कार्यक्रमको अध्यक्षता गर्नु भएका कृषि विकास निर्देशनालय, बुटवल र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालयका प्रमुखहरूले जिल्लामा कार्यक्रम संचालनको क्रममा संचालित कार्यक्रमको उपलब्धि र आवश्यक तथ्यांक अद्यावधिक गर्दै जानुपर्ने र आगमी दिनहरूमा कार्यक्रम कार्यान्वयनको चरणमा नीति तथा बजेट वक्तव्यमा भएका कार्यक्रमहरूलाई बढी महत्व दिनुपर्ने कुरालाई निर्देशन र सुझाव सहित गोष्ठीको समापन गर्नु भएको थियो ।

बार्षिक समिक्षा गोष्ठिका केही तस्वीरहरू

कार्यक्रममा सहभागीहरु तथा भए गरेका केही कृत्याकलापहरु

